

1/2023

Fran-Su

SRYL:n jäsenlehti

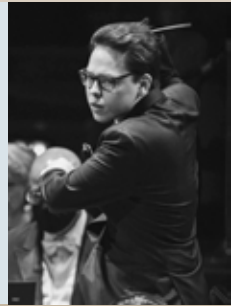
Bulletin de la Fédération des associations franco-finlandaises

KEVÄTLIITTO- KOKOUS TAMMISAARESSA

RANSKAN
KIELEN
OPISKELU
YLIOPISTOSSA

TARMO
PELTOKOSKI
TOULOUSEN
CAPITOL-
ORKESTERIIN

SRYL-HISTORIAA:
GRETA LISA
JÄDERHOLM-SNELLMAN

PORIN CERCLÉN
HISTORIIKKI
VALMISTUI

Julkaisija / Publié par: Suomi-Ranska -yhdistysten liitto ry – Fédération des cercles franco-finlandaises

Päätoimittaja / Éditeur-en-chef: **Susanna Luoto**

Ulkoasu ja taitto / Modèle et mise-en-page: **Eric Leraillez**

SUOMI-RANSKA -YHDISTYSTEN LIITTO RY – FÉDÉRATION DES CERCLES FRANCO FINLANDAISES

www.suomi-ranska.com • sryl@suomi.ranska.com

PÄÄKIRJOITUS

Jäähyväiset nuorten turhalle stressille ja matematiikan ylivallalle. Tämä Helsingin Sanomien pääkirjoituksen otsikko ei osunut suotta silmiini. Suomen Ranskanopettajain yhdistyksen puheenjohtaja Eija Raitala oli pitänyt SRYL:n hallitusta asiasta hyvin informoituna. Juha Sipilän hallituksen aikoina syntynyt uudistus korkeakoulujen opiskelijavalintoihin synnytti eri opintojen räikeän epätasa-arvoisen pisteytysmallin, jossa matematiikka ylikorostui. Itse aineen merkitys tulevien opintojen kannalta puolestaan katosi. Tarkoitus oli kaikei hyvä (karsia välivuotia), mutta lopputulos kaikkea muuta. Ja tästä sopasta kärsivät erityisesti kieliä opiskelemaan haluavat. HS:n pääkirjoitus jatkui:

Ehdotettu uusi pisteytys yliopistojen todistusvalintaan on niin järvevä, että ihmettyttää, miksi asiaa ei alun perin järjestetty tällä tavalla. Todellakin, hups! näin nyt vain pääsi käymään ja mitä on päätetty, sitä noudatetaan - ja valitettavasti vielä ainakin nelisen vuotta.

Uusi ehdotettu malli vähentää laskelmointia ja kannustaa paneutumaan siihen aineeseen, johon yliopisto-opinnoissa tähtää. Mutta se on siis vasta ehdotus. Kesällä yliopistot päättävät hyväksyvätkö ne sen. Uusi malli tulisi voimaan vuonna 2026.

Pidimme toukokuun alussa Tammissaarella keväliittokokouksen, johon osallistui ilahduttavan suuri määrä yhdistyksiä. Ohjelmantäyteinen päivä vierähti kuin siivillä ja saimme ilolla tervehtiä uudelleen henkiin herätetyn Tampereen yhdistyksen paikalla olleita jäseniä saavutuksestaan. Hyviä uutisia on kerrottavan myös Oulusta, jonne ollaan perustamassa uutta cercleä. Lämmin kiitos vielä

Tammisaarella päämajaansa pitävälle Cercle franco-finlandais de Hangö-Hanko ry:lle kestitsemisestämme.

Tämän vuoden ensimmäisessä FranSu:ssa käsittelemme niin tulevaa kuin mennyttäkin. Professori Meri Larjavaara kirjoittaa siitä, mitä on ranskan kielen opiskelu tänä päivänä yliopistossa. Helena Tyrväinen puolestaan kertoo nuoresta suomalaiskapellimestarista, joka tekee rytinällä uraa Ranskassa. Saamme tutustua myös SRYL:n hallituksen kahteen uuteen jäseneseen Porin yhdistyksen puheenjohtaja Sanna Jääskeläiseen ja Helsingin yliopiston ranskan opiskelijoiden järjestöön Bouffe ry:n puheenjohtaja Jemina Korkattiin.

Menneeseen paneutuu puolestaan tutkija-galleristi Hannele Nyman, joka valottaa SRYL:n edeltäjän Suomi-Ranska yhdistyksen perustajan, taidemaalari Eero Snellmanin puolison Greta Lisa Jäderholm-Snellmanin uraa ja työtä Suomi-Ranska-suhteiden rakentajana. Sanna Jääskeläinen kirjoittaa Porin yhdistyksen historiikin synnystä. Edellisessä numerossa esiteltujen muinaisranskalaisten lai-runojen sarja jatkuu niiden tutkijan Leena Löfstedtin artikkelilla ja kahdella varsin mainiolla lai-runolla.

Toivotan kaikille erinomaista kesää ja onnittelemme liiton puolesta Eija Raitalaa, jolle taannoin myönnettiin Palmes académiques -ritarikunnan upseerin kunniamerkki.

Susanna Luoto
päätoimittaja

Fran–Su

1/2023

Pääkirjoitus	2
Kevätiittokokous Tammisaarella	4
Tulemalla ranskaa opiskelemaan yliopistoon ei tule opiskelemaan vain ranskaa	7
Tarmo Peltokoskesta Toulousen Capitol-orkesterin musiikillinen johtaja	9
Greta Lisa Jäderholm Snellman	11
Historiikin kimppuun vaikeina aikoina	16
SRYL:n hallituksen uudet jäsenet esittäytyvät	19
Matkastipendit jaettiin Ranskan suurlähetystössä	22
Club des amis jatkaa vastedes Helsingin lisäksi myös jäsenyhdistyksissä	25
Edelfelt Ateneumissa	27
Marie de Francen lai-runot Fresne ja Biscavret	29

KEVÄTLIITTOKOKOUS TAMMISAARESSA

Runsaslukuinen osallistujajoukko kokoontui keväthiittokokoukseen Tammisaaren Svenska Klubbenille toukokuun alussa.

Aurinkoinen, mutta hyinen sää ei selvästikään vaikuttanut tammisaarelaisten ilahduttavan pariisilaisiin tapoihin. Kaupungin keskustan torilla ja sitä reunustavien kahviloiden terasseilla riitti väkeä. Torilla esiintynyt mieskuoro ei laulanut kuitenkaan marseljeesia, joskin tuntui muuten kuin tervehtivän juuri meitä.

Kokousta isännöi tällä kertaa Kati Sjöbergin luotsaama Cercle franco-finlandais de Hangö-Hanko, jonka toiminta on keskittynyt Tammisaareen. Sjöberg on Hangon Cerclen vaikuttajia jo toisessa polvessa. Hänen äitinsä Maire Juutilainen oli nimittäin aivan ensimmäisiä jäseniä yhdistyksessä, jonka perustivat vuonna 1949 Vera Bredström, Peppi Bostrom ja Eva Sorri.

Aivan aluksi kokousvieraat saivat kuitenkin tilaisuuden vieraila kaupungin vastikään avatusta taidemuseosta Chappes-ta järjestetyllä kierroksella. Museo on genetiikan professori Albert de la Chappellen (1933-2020) perustaman säätiön lahjoitus kaupungille.

Sieltä siirryttiin jalan Svenska Klubbenille, jossa liittokokouksen puheenjohtaja Anja-Liisa Alanko ja SRYL:n hallituksen puheenjohtaja Risto Veltheim saattoivat toivottaa tervetulleeksi paitsi varsin suuren määrän jäsenyhdistysten edustajia, myös Raaseporin (johon kuuluvat Tammisaari hallinnollisena keskuksena sekä Karjaa että Pohja) kaupunginjoh-tajan Petra Themanin, joka toi 27 4000

asukkaan ja n. 1300 saaren kaupungin tervehdyksen kokousväelle. Kieliasiat ovat tuttuja sikäläisissäkin kouluissa: ruotsi on Raaseporissa vielä valtakieli, mutta ruotsin- ja suomenkielisen väestön jakauma vaihtelee huomattavasti sen eri alueilla.

SRYL:n hallituksen puheenjohtaja Risto Veltheim, liittokokouksen puheenjohtaja Anja-Liisa Alanko ja pääsihteeri Tellervo Perälä-Brunnsberg.

Hangon cerclen jäsen Tuula Masalin (vas.) ja yhdistyksen sihteeri Marika Nöjd.

Uutisia jäsenyhdistyksistä

Edustajia paikalla Tammisaarella oli peräti kymmenestä eri jäsenkunnasta: Lääkärisseura Cocyx:stä, Suomen ENA- ja Suomen ranskanopettajain yhdistyksestä sekä Turun, Kaarina-Piikkiön, Tampereen, Hyvinkään, Kuopion, Seinäjoen ja Hangon paikallisyhdistyksistä. Helsingin Cerclen puheenjohtaja Sini Sovijärvi tervehdi kokousväkeä kirjeitse.

Vaikka jäsenkuntamme – niin kuin koko Suomen väestö – vanhenee, se ei välttämättä tarkoita sitä, etteikö uusia yhdistyksiä syntyisi. Kiitos Suomen ranskanopettajain yhdistyksen erinomaisen tarmokkaan puheenjohtajan Eija Raitalan henkilövinkin Oulusta, liitto otti yhteyttä Marita Riekkiin, joka nyt siis on perustamassa uutta cercleä kaupunkiin. Toinen ilouutinen yhdistysrintamalta tulee Tampereelta, jossa parin vuoden hiljaiselon jälkeen toimintansa on käynnistänyt jälleen Cercle franco-finlandais de Tampere.

Ranskan kielen tulevaisuus Suomessa

Jos eri jäsenyhdistyksissä toiminta palveleekin hyvin jäseniä, tavallisesti vartuneempaa väkeä, on tilanne aivan toinen koulu- ja yliopistomaailmassa, josta liittokokoukseen toi terveisensä Eija Raitala. Hän kävi painokkaassa puheenvuorossaan läpi niin yhdistyksensä ohjelmaa kuin ranskan kielen asemaa suomalaisessa koulutusjärjestelmässä ja työelämässä ja muistutti myös kunnan roolin merkityksestä koulujen kieliryhmäkokojen määrittelijänä.

Esimerkin onnistuneesta monipuolisen kielitarjonnan hankkeesta Raitala kertoi Tampereelta Pispalan koulusta. Siellä englanninryhmälle oli haettava erillistä poikkeuslupaa, sillä kerrankin toiset kielet kiinnostivat enemmän! Ohessa linkki Aamulehden juttuun aiheesta muistutuksena siitä, että mahdoton on joskus

mahdollista. <https://www.aamulehti.fi/tampere/art-2000009561323.html>

Raitala kertoi lisäksi myös uusista, vuonna 2026 voimaan astuvista yliopistojen pisteytystyökaluista, joista julkistetaan pian uusi ehdotus. Sillä on luonnollisesti myös vaikutuksensa kielivalintoihin. Kielitaitoisia ammattilaisia kaivataan kohta joukolla, kun suomalaiset ranskantaitoiset EU-virkamiehet, tulkit ja kääntäjät tulevat eläkeikään. NATO-jäsenyys kasvattaa myös tätä tarvetta.

Yhdistävät yhdistykset

Kokouksen ja sen jälkeisen välipalan jälkeen merituulta uhmaavat kokouslaiset jatkoivat kaupunkikierrokselle paikallisen oppaan Birgitta Kurténin kanssa, jonka ihailtava asiantuntemus ja tarinointi onnistuivat aika ajoin keskeyttämään jopa kylmänhytynän.

Kierroksella Birgitta Kurténin (vaaleanpunaisessa takissa) kanssa. Etualalla oikealla Suomen ranskanopettajain yhdistyksen puheenjohtaja Eija Raitala

Kuopion yhdistyksen puheenjohtaja Eero Markkinen taustallaan Göran Schildtin kuuluisa kotimuseo Villa Skeppet, jonka on piirtänyt Alvar Aalto.

Villa Skeppetin takapihan lammen muoto noudattaa Aalto-maljan linjoja.

Ja näin lopuksi ei voi jättää mainitsematta liittokokouksen myötä syntyviä suhteita jäsenyhdistysten välille. Kun paikan päällä tavataan ja vietetään päivää yhdessä, tulee tutustuttua uusiin ihmisiin ja rakennettua sellaista yhteisöllisyyttä, josta on kaikille etua.

Helsingin Cerclen puheenjohtaja Sini Sovijärvi kertoi viestissään liittokokoukselle vierailustaan eri jäsenyhdistyksissä

ja kohtaamisista niissä seuraavasti:

"Minulla on ollut ilo saada kutsuja Turun, Lahden ja Joensuun jäsenyhdistyksiin ja olen huomannut, miten omanlaisiaan persoonia eri Cerclet ovat... Kaikissa Cercle-kohtaamisissa on noussut esiin yhteinen toive: meidän tulisi tehdä enemmän yhteistyötä, olisi se sitten kuinka pienimuotoista hyvänsä. Pienetkin keskinäiset vierailut ja tutustumiset puolin ja toisin, ideointi, ajatustenvaihto, verkkoesitelmät, kaikki on tervetullutta. Yhdistyksillä ei ole helppoa yksin. Tähän Helsingin Cercle on valmis ja toivoo yhteistyötä sen eri muodoissa."

Tammisaarella liittokokousyhteistyö päättyi ilta-auringon valaisemassa ravintolassa GH Fyrenissä erittäin lämpimissä merkeissä, eikä auringolla ollut siinä päärooli.

Kiitos Cercle franco-finlandais de Hangö-Hanko!

Susanna Luoto

Päätösillallisella GH Fyrenissä.

TULEMALLA RANSKAA OPISKELEMAAN YLIOPISTOON EI TULE OPISKELEMAAN VAIN RANSKAA

Opiskellessa kartutetaan paitsi kielitaitoa myös ranskankielisen maailman kulttuurin ja yhteiskunnan tuntemusta sekä tietenkin tieteellistä ajattelua, analyyttisiä kykyjä, tapaa nähdä maailma.

Opintoihin kuuluu paitsi pääaine myös vähintään yksi sivuaine. Sivuaineen valinnalla on suuri merkitys uran kannalta. Valitsetko toisen kielen opinnot? Yhteiskunnallisia opintoja? Kirjallisuutta tai filosofiaa? Folkloristiikkaa? Taloustiedettä, joka omassa yliopistossani on suosittu yhdistelmä? Psykologiaa? Tuleva opettaja valitsee toisen opetettavan aineen ja kasvatustieteet, toisena valitsee uralle pyrkijä valitsee vaikkapa kansainvälisen politiikan ja venäjän kielen. Valittu aineyhdistelmä tekee jokaisesta tutkinnosta omanlaisensa. Ihan ensimmäisenä syksynä ei valinnan tarvitse vielä olla selvä, ja silloin tällöin myös pääaine saattaa vaihtua sivuaineeksi.

Kurssivalintoja ja harjoittelujaksoja

Suomalaisessa yliopistossa opiskelijalla ei yleensä ole yhtä ennalta valittua polkua vaan kurssivalinta on usein omissa käsissä. Apua valintaan on tietenkin myös saatavilla. Valittujen aineiden lisäksi tutkintoon kuuluu myös kaikille yhteisiä opintoja ja mahdollisuus mennä esimerkiksi kielten alkeis- tai jatkokursseille.

Ainevalinnan ohella harjoittelujaksot ovat usein merkittävä tekijä tutkinnon muotoutumisessa. Lukukausi tai lukuvuosi ulkomaisessa yliopistossa on suosittu vaihtoehto kieltenopiskelijoilla, mutta moni myös hakeutuu harjoitte-

luun vaikkapa hallintotöihin kielikouluun Etelä-Ranskaan, baariapulaiseksi pikkukylään, Suomen Pariisin-instituuttiin tai valtionhallintoon. Näissä kaikissa on ollut opiskelijoitamme viime aikoina. Opintojen alussa on kielitaidon opiskelulla suurempi rooli kuin myöhemminä vuosina, jolloin kielitaito karttuu kielitä käytettäessä ja opiskeltaessa kielitiedettä, ranskankielistä kirjallisuutta, kulttuuria ja yhteiskuntaa ja tutkimuksentekoa. Ensimmäisenä vuonna taitaa kaikkialla olla kielioppikurssi – pohja täytyy luoda.

Gradu

Opiskelu on kovasti muuttunut viime vuosikymmeninä. Perinteiset luennot eivät ole enää pääosassa vaan kurssit muistuttavat monesti seminaareja: yhdessä luetaan, keskustellaan, syvennyttään johonkin aiheeseen ja pidetään esitelmiä ja kirjoitetaan esseitä. Perinteisiä tenttejä on melko vähän.

Tutkielman työstäminen on usein opettavaisin osa opintoja. Opiskelija oppii vaikka mitä projektinhallinnasta, täsmällisestä ilmaisusta, argumentaatiosta lähdekritiikkiin ja analyyttiseen ajatteluun. Maisterintutkielma eli gradu kruunaa viiden vuoden opinnot ja toimii todisteena maisterin kyvystä itsenäiseen työskentelyyn. Työ alkaa aiheen valinnasta. Tänä keväänä olen ohjannut kolme gradu loppuun asti ja aiheet ovat toinen toistaan kiinnostavampia: paikalliskielten (langues régionales) merkitys ranskalaisen kansallisuuden rakentumisessa kansanedustajien puheissa, seurapelien käyttö ranskanopetuksessa ja keinot olla puhumatta sukupuolesta ranskalaisissa työpaikkailmoituksissa.

Erottavasti kansainvälinen

Ranskaa voi pääaineena opiskella useassa yliopistossa ja sivuaineena vielä useammassa. Joka yliopistolla on omat kurssi-valikoimansa ja erikoistumisalansa, joista voi etsiä tietoa yliopistojen kotisivuilta ja opinto-oppaista (useimmiten kaikkien avoimesti saatavilla). Kaikki yliopistot kuitenkin antavat saman peruskoulutuksen. Painotukset ovat tiiviisti yhteydessä opettajien omaan tutkimukseen, koska kaikki yliopisto-opettajathan tutkivat.

Kansainvälisyys on tietenkin aina ollut keskeistä ranskan opiskelussa ja opiskelijat ovat viettäneet enemmän tai vähemmän aikaa ranskankielisissä maissa, mutta toki Suomen kansainvälistyminen näkyy monella tapaa yliopistonkin arjessa. Yliopistoissa on paljon ulkomaisia vaihto-opiskelijoita, joista moni valitsee ranskan-kin kursseja, ja opettajien ja tutkijoiden

liikkuvuus on vilkasta. Esimerkiksi meidän oppiaineessamme on viimeisten kahden kuukauden aikana ollut kaksi ranskalaista vierailijaa, joista toinen puhui kansalliskielten asemasta senegalilaisissa yliopistoissa ja toinen tietyn kielioppirakenteen (tué.e pour une cigarette) merkityksen kiteytymisestä käytössä.

Ranskan opiskeleminen yliopistossa takaa avaramman katseen maailmaan. Moni opiskelija toki valmistuu opettajaksi (kouluihin tai aikuiskoulutukseen) tai kääntäjäksi, mutta moni myös löytää itsensä ihan muilta aloilta. Moni yritys ja organisaatio arvostaa ranskan osaamista ja ranskankielisen maailman tuntemusta. Ranskankielinen maailma ei Suomessa ole se kaikkein tutuin, joten monipuolinen tietämys ja tuntemus on monessa työnhaussa keino erottua joukosta.

Meri Larjavaara

Kirjoittaja on ranskan professori Åbo Akademiassa mutta pyrkii kertomaan yleisesti ranskan opiskelusta. Joitakin eroja toki on yliopistojen välillä.

TARMO PELTOKOSKESTA TOULOUSEN CAPITOL-ORKESTERIN MUSIIKILLINEN JOHTAJA

***Oli taas aihetta puhua suomalaisesta musiikki-
ihmeestä, semminkin kun maestro oli nimityksen
hetkellä viime vuoden lopulla vain 22-vuotias.
Suomessa hänet opittiin tuntemaan jo vuosia sitten,
ensin etevänä pianistina.***

*kuva: Romain Alcaraz / Orchestre
national du Capitole de Toulouse*

Ranskasta kantautui joulukuussa jälleen uutinen huomattavasta suomalaisesta musiikkikiinnityksestä. Toulousen Orchestre national du Capitole on nimittänyt musiikilliseksi johtajakseen Vaasassa syntyneen, monilla Jorma Panulan orkesterijohdon kursseilla sekä Helsingin Sibelius-Akatemiassa opiskelleen Tarmo Peltokosken.

Ranskan parhaiden orkestereiden kärkeen kuuluvan Capitol-orkesterin nimi juurtui ranskalaisen musiikin ystävien tietoisuuteen Michel Plassonin pitkällä johtajakaudella (1968-2003) kaikkialla maailmassa. Yhteistyön tuloksena syntyneet monilukuiset levytykset tekivät tunnetuksi ranskalaisia orkesteriteos- ja oopperaharvinaisuuksia.

Usein lahjakkaan nuoren kapellimestarin urakiito käynnistyy kutsusta paikata asemansa vakiinnuttanutta kollegaa sairastapauksen sattuessa. Ukrainan sodalla oli sen sijaan strateginen merkitys Peltokosken tien avautumiselle ”vaaleanpunaisen kaupungin” johtajankorokkeen haltijaksi. Tämä paikka vapautui, kun Tugan Sohijev, orkesterin venäläinen musiikillinen johtaja (2008-2022) ja samalla Moskovan Bolšoi-teatterin ylikapellimestari, kieltäytyi tuomitsemasta julkisesti Venäjän Ukrainassa käymää hyökkäyssotaa. Näissä koettelevissa olosuhteissa Sohijev luopui molemmista johtajakiinnityksistään.

Peltokoski kertoo Fran-Sulle, että hän hämmästyi todetessaan äkkiä olevansa ranskalaisten orkesterien suosiossa. Vuosi sitten hän tuurasi Santtu-Matias Rouvalia Mikko Franckin ”erinomaisen orkesterin” eli Ranskan radion filharmonisen orkesterin konsertissa. Toulousen orkesterin kanssa hän johti 2022

kaksi konserttia ennen kuin kutsu musiikilliseksi johtajaksi kävi.

On heti lisättävä, ettei Peltokoski ole millään muotoa vain ranskalaisten lemmikki. Nuorella miehellä on pitkäaikainen kokemus ja merkittäviä kiinnityksiä Bremenin Deutsche Kammerphilharmonien, Rotterdamin filharmonisen orkesterin ja Latvian kansallisen sinfoniaorkesterin johtajana. Hän on johtanut konsertteja eri puolilla maailmaa. Kansainvälinen musiikkiarvostelu on osoittanut ihailua hänen ”ylimaalliseksi” tai ”henkeäsalpaavaksi” koettua muusikkouttaan kohtaan jo vuosien ajan.

Virallisesti Peltokosken Toulousenkausi alkaa syksyllä 2025. Syksystä 2024 maestro työskentelee orkesterissa nimikkeellä ”tuleva musiikillinen johtaja”. Ohjelmiston hän suunnittelee yhdessä Orchestre nationale du Capitolin intendentin kanssa. Tehtäviin kuuluu kiertueiden ja levytysten johtaminen.

”Asemaani ei mitenkään liity vastuu nimenomaan ranskalaisesta musiikista. Siinä missä Sohijeivin valtava perintö koskee varsinkin suurenmoista venäläistä traditiota, kuten Šostakovitsia (jota ilman muuta jatkan), minä puolestani olen syventynyt varsinkin isoon saksalaiseen ja saksalais-itävaltalaiseen ohjelmistoon. Sellaista painopistettä Toulousessa ei ole vielä ollut. Ooppera kiinnostaa minua yli kaiken.”

Helena Tyrväinen

Kirjoittaja on tutkija ja musiikkitieteen tohtori

On helppoa päätellä, että juuri mahdollisuus johtaa oopperaa on tärkeä liima Peltokosken ja Toulousen Capitol-orkesterin välillä. Toimintansa alkuvaiheessa orkesteri oli nimenomaan oopperaorkesteri ja edelleenkin se painottaa kauniissa Capitol-teatterirakennuksessa järjestettäviä oopperaesityksiä. Konsertit pidetään erillisessä konserttisalissa, entisessä viljasiilossa.

Toulousen-kautensa yksityiskohtaista ohjelmistoa Tarmo Peltokoski ei voi vielä paljastaa. Hän kertoo vain, että johtajakaudelle 2025-2029 sijoittuu sopimuksen mukaan ainakin kuusi oopperaproduktiota. Kun maestron rakkaus Wagneria kohtaan on laajalti tiedossa, voinevat tulevat Toulousenkävijät odottaa kuulevansa Capitolissa ainakin tätä, suurista suurinta saksalaista oopperakirjallisuutta.

Ranskaan tällä lahjakkaalla nuorella miehellä, jonka isä on suomalainen ja äiti kotoisin Filippiineiltä, ei ole erityistä aiempaa suhdetta eikä hän puhu ranskaa. Musiikin kansainvälisessä maailmassa tämä ei olekaan nykyisin mikään erityisempi ”kysymys”. Tarmo Peltokoski kertoo, että Capitol-orkesterin muusikot ovat suurimmaksi osaksi ranskalaisia, mutta on muitakin, esimerkiksi aasialaisia, mikä on kapellimestarin mukaan hyvä asia.

GRETA LISA JÄDERHOLM-SNELLMAN

*Christina Snellman, Greta Lisa Jäderholm Snellman ja Eero Snellman.
Kuva: Pauli Huovila MUSEOVIRASTO.*

Greta Lisa Jäderholm-Snellman oli paitsi SRYL:n edeltäjän, Suomi-Ranska -yhdistyksen perustajan taidemaalari Eero Snellmanin puoliso, myös ansioitunut muotoilija ja Suomi-Ranska-suhteiden edesauttaja.

Artikkeli perustuu galleristi Hannele Nymanin pitämään esitelmään Club des amis-illassa 27.9.2022

Greta Lisa Jäderholm-Snellman (1894–1973) oli harvinainen nainen aikansa suomalaisessa taideteollisuudessa: taiteilija, muotoilija, opettaja, lehtinainen, kulttuuripersoona, valistaja. Hän oli värikäs renessanssiahmo ja kosmopoliitisti, rohkea nainen, joka liikkui Euroopassa

1920-luvulta alkaen ja sulatti saamiaan vaikutteita omaan muotoiluunsa ja vieden suomalaisuutta ulkomaille. Erityinen kiintymyksen kohde oli Ranska ja siellä Pariisi. Tytär, taidemaalari Christina Snellman (1928–2014), luonnehti myöhemmin äitinsä “muistuttavan pikku ranskatarta”¹. Intohimon Ranskaan Greta Lisa jakoi puolisonsa taidemaalari Eero Snellmanin (1890–1951) kanssa.

Pariisi kimmokkeena uralle

Noin 20-vuotiaana tehty Pariisin matka oli käännteentekevä. Greta Lisa tutki ja piirsi Clunyn museossa vanhoja persialaisia fajansseja ja kotimaahan palattuaan hakeutui Taideteollisuuskeskuskouluun

opiskelemaan lisää. 1920-luvusta tuli Greta Lisalle läpimurron aikaa; hän pääsi harjoittelijaksi kuuluisaan Atelier de Lachenal'iin Pariisiin lähelle Châtilloniin 1921, palkattiin samana vuonna näyttöjensä perusteella Arabian itsenäiseksi taiteelliseksi avustajaksi, osallistui suomalaistaiteilijoiden näyttelyyn Pariisissa ja piti ensimmäisen yksityisnäyttelynsä Helsingissä, Galerie Hörhammerissa.

Atelier de Lachenal teki yhteistyötä sekä ranskalaisten että ulkomaisten taiteilijoiden kanssa.² Tuotanto oli ajan hermosta, keramiikkaesineiden muodoissa ja tekniikoissa näkyi art decon henki. Ateljeesta Greta Lisa löysi hengenheimolaisiaan ja palasi sinne vuosina 1923 ja 1938. Hän käytti syvän turkooseja ja tumman keltaisia, krakeloituja lasitteita, joiden päälle toisinaan maalasi tyyllitetyjä aiheita, mm. kasveja ja eläimiä. Hufvudstadsbladetin kirjeenvaihtaja kuvaili vierailuaan: "Monsieur Lachenal ger mig många komplimanger för min landsmänninnas [G L J-S] räkning. Det har mycket intresserat honom att se de finska nationella motiv hon gärna använder för sina kompositioner."³

Tyylä synty

Yksityisnäyttelyt Galerie Hörhammerilla joulukuussa 1921 ja uudelleen heti 1922 olivat menestys. Lehdistössä arveltiin taiteilijaa inspiroineen sekä persialaisen tyylin että ranskalaisen maun ja puhuttiin sommittelun eleganssista ja kepeydestä.⁴ Osa näyttelyiden teoksista oli tehty Lachenalissa ja osa Arabiassa. Myös yksityiselämässä tapahtui: 1924 naimisiin kuvataiteilija Eero Snellmanin kanssa ja tytär Christina syntyi helmikuussa 1928.

Arabian posliinitehtaassa Jäderholm-Snellman toimi taiteilijana vuodet 1921–37. Erityisen rakkaiksi muodostuivat omakätisesti signeeratut maalauskoristelut astiastoissa sekä eksklusiiviset,

uniikit koriste-esineet. Tyylinsä mukaisesti hän myös modernisoi jo olemassa olevia astiamalleja ja muotoili uusia. Atelier Lachenalissa omaksuttu lasitteiden ja erilaisten maalaustapojen kokeilu säilyi läpi tuotannon, jossa näkyi art decon, klassismin ja Ranskan vaikutus suomalaisin maustein.

Yksi Jäderholm-Snellmanin kehittämä erikoisuus oli pienikokoisiin esineisiin soveltuva, vaativa metallisyövytyskoristelu. Muita suosikkeja olivat craquelé-lasite, erilaiset norsunluun ja korallin sävyt, musta sekä rohkea, kirkas punainen ja turkoosi. Koristeaiheina oli usein tyyllitetyjä kasveja ja lintuja sekä orientalisovia kuvioita. Eräs Greta Lisan unelmien täyttymys oli vuonna 1929 tehtaalle perustettu Kauniimpaa arkitavaraa -osasto, jossa valmistettiin Greta Lisan johdolla piensarjoja taiteellisia käyttö- ja koriste-esineitä kohtuullisin hinnoin. Ajatus oli tarjota laadukasta, uniikinveroista esineistöä kaikkien saataville.⁵ Osastolla Jäderholm-Snellman pystyi tarjoamaan myös työtillaisuksia Taideteollisuuskeskuskoulun opiskelijoille, joille hän opetti posliininmaalautta vuosina 1929–37.

Sarjatuotannon klassikoita

Greta Lisan kädenjälki näkyy myös Arabian sarjatuotannossa. Hänen suunnittelemaansa ovat mm. ML- ja LB-kalustot, O-mokkakuppi, runsaasti maljakkomalleja sekä DK-kaluston uudistus. Koristeita olivat esimerkiksi She Fo, Orient, Koti, Oiva, Laila, Keltano, Raita Kulta, Raita Hopea, kirkkaanpunainen lasitus ja monet nimettömät siirtokuvat ja maljakkokoristeet. Kurt Ekholmin tullessa 1932 Arabian taiteelliseksi johtajaksi, koriste-esinetuotanto poikkesi huomattavasti edukseen muusta tuotannosta. Ekholm kiittikin Greta Lisan osuutta Arabian ensimmäisenä uudistajana ja taide-esineiden tunnetuksi tekijänä maailmalla.

Arabian Raita Hopea-sarjaa.

Yksityisnäyttelyt

Näyttelytoiminnassa Greta Lisa oli huomattavan rohkea ja oma-aloitteinen. Kotimaassa Hörhammerin yksityisnäyttelyt toistuivat säännöllisesti ja 1920–30-luvuilla hän järjesti näyttelyitä ympäri Suomea yhdessä miehensä Eeron maalausten kanssa. Kohteina olivat mm. Tampere, Turku, Vaasa, Pori ja Viipuri. Greta Lisaa myös pyydettiin Suomen ja Arabian tehtaan yhteisesiintymisiin maailmannäyttelyissä ja muissa isoissa tapahtumissa. Milanon triennaalissa 1933 hän sai kultamitalin. Uraaurotavaa oli organisoida yksityisnäyttelyt Pariisiin ja Lontooseen 1930-luvulla.

Ensimmäisen oman ulkomaan yksityisnäyttelynsä ja ensimmäisen taideteollisuusalun suomalaisen yksityisnäyttelyn Pariisissa Jäderholm-Snellman piti vuonna 1933 uuteen muotoiluun eri-

koistuneessa L'Atelier 75:ssä, Rue La Boëtiellä. Toteutus vaati rohkeutta, tarmoa, päättäväisyyttä ja hyviä suhteita. Greta Lisa nautti lähes yhtä paljon näyttelyn pystyttämisestä kuin esineiden tekemisestä. Näyttely oli menestys. Monia esineistä myytiin, mm. Sèvres museo varasi kolme esinettä, jäljelle jääneet esineet salonkinäyttelyitä.

Heal & Son's tavaratalo – menestys Lontoossa

Ranskan rakkaudestaan huolimatta arvostetuimpana saavutuksenaan Jäderholm-Snellman piti vuoden 1937 suurta Lontoon näyttelyään modernin kodinsisustuksen alalla johtavan Heal & Son's tavaratalon kutsunäyttelyille varatussa mansardihuoneistossa.

Yleisön keskuudessa suurinta huomiota herättivät teepöydät, teepannuyhdistelmät ja keraamiset cocktailtarjottimet. Arvosteluissa kiitettiin taiteilijan hienostuneisuutta ja teknistä taitavuutta. Näyttelystä ostettiin esineitä yksityiskooteihin ja kokoelmiin, mm. Victoria & Albert museoon, ja kävijöitä oli runsaasti. Menestystä seurasi kutsu osallistumaan Four Women's Works -näyttelyyn Lontoon Walker's Galleryssa 1938. Jäderholm-Snellmania haastateltiin näyttelyn yhteydessä BBC:n televisiolähetyksessä. Valitettavasti nauhoitetta ei ole enää olemassa.⁶ Lähetyksestä uutisoitiin Suomessa, sillä näköradiossa esiintyminen oli varsin tavatonta (BBC aloitti ensimmäisenä maailmassa näköradiolähetykset,

Tavaratalo Heal & Son's Lontoossa.

Suomessa tv-toiminta alkoi vasta 1954). Lontoon kontaktit olivat suureksi avuksi, kun pariskunta Snellman organisoivat varojenkeruuta Suomen hyväksi sotien aikana.

Pariisin maailmannäyttely 1937

Vuonna 1937 Jäderholm-Snellman jätti Arabian ja keskittyi avustamaan miestänsä Pariisin maailmannäyttelyiden komissariaattiin, jossa Eero Snellman työskenteli pääkomissaarina. Pariskunta asui Pariisissa 1936–1939. Greta Lisa edusti Suomea ja miestänsä koko prosessin ajan ja oli myös mukana näyttelyssä. Ranskalaislehti huomioi, että keramiikkataiteilijana tunnetulta taiteilijalta oli nyt esillä puhdaslinjaista lasia. Kyseessä oli Riihimäen lasille suunniteltu ”kukka”. Maailmannäyttely vaati molemmilta niin paljon, että eivät juurikaan ehtineet tehdä omia töitä. Pariisin vuosina Greta Lisa työskenteli kuitenkin jonkin verran Sèvresin posliinitehtaassa, Atelier Lachenalissa ja École des Beaux-Artsin tiloissa.⁷ Maaliskuussa 1938 Eero vapautui tehtävistään ja saattoi taas keskittyä maalaamiseen. Joulukuussa he pitivät menestyksekkään yhteisnäyttelyn Galerie Maurice Championissa, Pariisissa.⁸

Toisen maailmansodan aikana pariskunta Snellman piti Suomesta käsin aktiivisesti yhteyttä suureen ulkomaiseen tuttavaverkostoonsa ja teki Suomen asiaa ja asemaa tiettäväksi. Helmikuussa 1940 järjestettiin mm. Finnish Handicraft -näyttely Lontoossa Heal & Sonilla ja sen tuotto ohjattiin Suomen Punaiselle Ristille.

Suomi-Ranska -yhdistyksen synty

Sotien jälkeen taiteilijapariskunta Snellman oli perustamassa Suomi-Ranska -yhdistystä Suomeen 1947. Eero kuului yhdistyksen johtokuntaan, mutta myös Greta Lisalla oli iso, kirjoittamaton osuus onnistumisessa. Hän myös suunnitteli yhdistyksen ensimmäisen logon.

SRYL:n alkuperäinen logo.

Suurella idealismilla ja taipumattomuudella Greta Lisa Jäderholm-Snellman saattoi miehensä kuoleman 1951 jälkeen loppuun myös Eero Snellmanin alulle paneman Pariisin taiteilijakaupunki -hankkeen. Greta Lisa toimi sekä taiteilijakaupungin hallintoneuvostossa että säätiön johtokunnassa kuolemaansa 1973 asti.

Materiaalikoelija ja kulttuurilähetystyötä

1950–60-luvuilla Greta Lisa antautui jo aiemmin kokeilemansa lasin, valaisinten, kattausten ja uusien materiaalikokeiluiden pariin. Hän suunnitteli puu- ja metalliesineitä, työsti esineitä Riihimäen Lasissa ja litalan lasitehtaalla ja toteutti kattausunäyttelyitä mm. Stockmannin taideteollisuusosastolla ja suunnitteli lehtikuvauksia. Valaisintuotantoaan hän esitteli säännöllisesti Stockmannilla ja Snellmanien kotona Lutherinkatu 14:ssä, Helsingin Töölössä.

Lisäksi Jäderholm-Snellman toimitti lukuisia pikku-uutisia ulkomaisiin lehtiin ja vei suomalaista uutta taideteollisuutta ja kuvataidetta iloisesti ja diplomaattisesti seurapiireissään eteenpäin. Suomalaislehdissä hän puolestaan esitteli tuulahduksia Ranskasta.

Hän vietti paljon aikaa myös tyttärensä luona Espanjan Alicantesissa, jossa Christina

asui yhdessä miehensä arkkitehti, kuvataiteilija Manuel Jorgen kanssa. Pariisiin Greta Lisa halusi palata aina yhä uudelleen.

Greta Lisa Jäderholm-Snellmanille myönnettiin Ranskan kunnialegioonan ritarimerkki työstään Ranskan ja Suomen kulttuurisuhteiden edistämisessä ja myöhemmin Suomi-Ranska yhdistyksen kunniajäsenyys 1972.

Hannele Nyman

Kirjoittaja on tutkija ja galleristi.

Hannele Nyman jatkaa yhdessä Auli Suortti-Vuorion kanssa parhaillaan Greta Lisa Jäderholm-Sellman tutkimusta kirjaprojektia varten. Otamme mielellämme vastaan mahdollisia muisteluksia, tietoja ja vinkkejä eisneistöstä.

Yhteyttä voi ottaa suoraan: [hannele.nyman\(at\)elisanet.fi](mailto:hannele.nyman(at)elisanet.fi)

¹ Eero Snellmanin arkisto: Kansalliskirjasto

² Alastair Duncan: Art Deco Complete. Thames & Hudson, London 2009; Vibeke Röstorp: La Suédoise Agnes Kjellberg de Frumerie (1869 – 1837), ceramist et sculpteur à Paris. – Bulletin de la Société de l'Histoire de l'Art français, Paris 2006.

³ Hufvudstadsbladet 3.7.1923, G. Rbr: Hos Lachenal och hans blesserade.

⁴ Svenska Pressen 10.12.1921, Per Åke Lauren; Hufvudstadsbladet 11.12.1921, Nils Wasastjerna; nimetön suomenkielinen lehtileike 1921

⁵ Hannele Nyman: Greta Lisa Jäderholm-Snellmanin kaunis arki. –Glorian Antiikki 4/2004.

⁶ Sähköposti BBC:n arkistosta 22.8.2001 kirjoittajalle.

⁷ Greta Lisan kirje Christina-tyttärelle 24.8.1937, Eero Snellmanin arkisto: Kansalliskirjasto; Vv bis Entrées des pieces décorées et de sculpture enrés des pieces originale Sorties du Rebut, April 1938, Sévres arkisto

⁸ Uusi Suomi 29.12.1938: Taiteilijapari Snellmanin Pariisiin voitto; Eero Snellmanin arkisto: Kansalliskirjasto

HISTORIIKIN KIMPPUUN VAIKEINA AIKOINA

*Auli Aaltonen tarttui haasteeseen ja kokosi
Cercle français de Porille 70-vuotishistoriikin.*

Auli Aaltonen
kuva: Sanna Jääskeläinen

Vuonna 2020 Cercle français de Pori täytti 70 vuotta. Yhdistyksen hallituksessa pitkään ensin sihteerinä ja sitten jäsenenä toiminut Auli Aaltonen lupautui kokoamaan yhdistykselle historiikin. Yhdistyksen vuosikokous pidettiin 25.

helmikuuta. Kaikki meni suunnitellusti. Yhdistyksen puheenjohtajana jatkaamaan valittiin yksimielisesti Ranskan kunniakonsulinakin toiminut Tiina Ratsula-Hällström. Suunnitelmissa oli vietää yhdistyksen 70-vuotisjuhluvuotta näyttävästi loppuvuonna. Heti maaliskuun alussa taivas synkkeni. Tiina menehtyi pitkäaikaiseen sairauteen. Sitten iski korona. Mitään tapahtumia ei pidetty ja vuosijuhlatkin jäivät odottamaan aikaa parempaa.

Jatkuvuuden takeena Pertti Ratsula

Auli ei kuitenkaan luopunut historiikin tekemisestä. Hän otti pohjaksi Cerclen 50-vuotisjulkaisun ja alkoi kerätä aineistoa. Tärkeä lähde oli yhdistyksen kunniajäsen Pertti Ratsula, mutta Auli jututti useita muitakin entisiä luottamushenkilöitä.

"Pertin rooli Cerclessä on todella merkittävä jo siksi, että hän on ollut jäsen 1950-luvulta asti ja hallituksessakin yhtäjaksoisesti 31 vuotta. Hän oli mukana estämässä yhdistyksen lakkauttamisen vuonna 1975. Myös Muotitavaratalo Ratsula on ollut tärkeä kiintopiste Cerclelle, sillä siellä on järjestetty lukuisia tilaisuuksia. Tämä kaikki on tuonut jatkuvuutta yhdistykselle."

Historiikin rakenteeksi Auli otti yhdistyksen esittelyn eri toimintamuotojen kautta eli yhdessä kappaleessa käsitellään esimerkiksi ystävyysseuratoimintaa ja toisessa kulinarismia – kaikki nämä läpileikkauksena vuosien mittaan.

Yhdistyksen kevätkuuhla 2017 pidettiin Tuorin kartanossa.

Kuva: Cercle français de Porin arkisto.

Syksyn puurtamisen jälkeen historiikki oli valmis ja lähetettiin jäsenille joulutervehdyksen liitteenä sähköpostilla. Hallitus päätti, ettei sitä monistettaisi, vaan sähköinen versio riitti ja sopi aikaan, koska tapaamisia ei voitu järjestää.

Auli kertoo, että historiikista välittyä aktiivinen yhdistys, jossa on vietetty iloista yhteiseloa läpi vuosikymmenten. Esimerkiksi yhdistyksen matkoilta löytyi hauskoja kertomuksia.

”Hyvä ja iloinen yhteishenki on tällaisen yhdistystoiminnan jatkumisen salaisuus. Mukana on ollut vuosien varrella iso joukko aktiivisia henkilöitä”, Auli sanoo.

Sinnikäs oululainen Porissa

Auli Aaltonen on koulutukseltaan kauppatieteiden maisteri ja kotoisin Oulun seudulta. Poriin hän muutti miehensä Laurin työn perässä vuonna 1993. Hän tutustui pitkään Cerclessä aktiivisesti toimineeseen Terttu Knuutilaan, joka vei Aulin mukanaan pikkujouluihin.

”Liityimme mieheni kanssa Cerclen jäseniksi 1990-luvun loppupuolella. Lähdin myös opiskelemaan ranskaa Marie-Claude Anttosen kurssille”, Auli kertoo.

Hän olisi halunnut lukea ranskaa jo luki-ossa, mutta se ei ollut silloin mahdollista. ”Meidät pakotettiin lukemaan latinaa sen sijaan. Se harmitti ja myöhemmin olisin työelämässä tarvinnut ranskaa. Onneksi pääsin vihdoin ranskantunneille Porissa.”

Uudelle paikkakunnalle muutto ei ollut helppoa, kun ystävät ja sukulaiset olivat toisaalla. Auli vinkkaa muillekin samassa tilanteessa oleville, että yhdistystoiminnasta voi löytyä apu.

”Cerclen lisäksi olen ollut aktiivisesti mukana muun muassa Porin seudun ekonomeissa. Yhdistyksistä löysin uusia ystäviä.”

Järjestelmällistä arkistointia

Cerclen hallitukseen Aulin houkutteli mukaan allekirjoittanut, joka halusi siirtää silloisen sihteerin toimensa päteviin käsiin. Auli loikin heti hyvän järjestelmän pöytäkirjojen ja muiden papereiden järjestämiseen.

”Rekisteröidyssä yhdistyksessä on tietysti jo lainkin mukaan oltava tietysti asiakirjat tallessa. Mutta on hyvä pitää tallessa muutakin. Kun aletaan tehdä

historiikkia, tulee siitä kovin puiseva, jos ei ole mitään maustetta mukana”, hän sanoo.

Ranska-yhdistys vei Aulin mennessään. ”Kiinnostuin siitä, mihin kokonaisuuteen Cercle *français* de Pori kuuluu – niin valtakunnallisesti kuin eurooppalaisittain. Ehkäpä tämä kiinnostus toimi myös innoittajana, kun suostuin historiikin tekoon”, hän hymyilee.

Auli aloitti sihteerinä ollessaan myös sähköisen arkistoinnin. Näin helpottuu seuraavan historiikin tekijän työ, kun asiakirjat ja kuvat ovat helposti selattavissa. Paperista arkistoa ei yhdistyksen kuitenkin sovi lopettaa.

”Ei tätä hetkeä, eikä tulevaisuutta ilman historiaa”

Korona taittui viime vuonna ja vihdoin yhdistysten toiminta päästiin aloittamaan uudestaan. Myös 70-vuotisen taitaleen juhliminen nousi ajankohtaiseksi.

Juhlat järjestettiin yhdessä 20 vuottaan juhliivan Porin Italia-yhdistyksen kanssa. Cercle *français* de Porin hallitus kysyi, suostuisiko Auli esittelemään historiikkia juhlissa. Työryhmään hän sai Pertti Ratsulan ja hallituksen jäsenen Susanna Valtasen. Juhlassa nähtiin kiinnostava esitys, jossa oli mukana myös paljon kuvia höystettynä Pertin kertomilla muistoilla vuosien varrelta.

Auli iloitsee siitä, että historiikki tuli tehtyä ja että se saatiin myös esiteltäväksi mukavassa tilaisuudessa.

”Historian tuntemisesta on sekä iloa että hyötyä. Menneistä tapahtumista voi ottaa mallia ja ideoita nykyiseen toimintaan. Historiikin tekeminen oli toki työlästä, mutta samalla tosi mielenkiintoista. Sen kautta välittyi kiva kuva Cercle:n toiminnasta 70 vuoden ajalta. Siinä ymmärtää, että ei olisi tätä hetkeä eikä tulevaisuutta ilman historiaa.”

Sanna Jääskeläinen

kirjoittaja on Cercle français de Porin puheenjohtaja

SRYL:N HALLITUKSEN UUDET JÄSENET ESITTÄYTYVÄT

Liiton hallituksen uutena jäsenenä aloitti viime vuoden puolella Porin yhdistyksen puheenjohtaja, lehtitalossa tuottajana työskentelevä kasvatustieteen maisteri Sanna Jääskeläinen, 56. Opiskelijayhdistys Bouffe ry:tä hallituksessa edustaa ranskaa Helsingin yliopistolla opiskeleva Jemina Korkatti, 25.

Sanna Jääskeläinen, Cercle français de Pori ry

Jääskeläinen siirtyi journalismin pariin jo 20 vuotta sitten ja työskentelee tuottajana porilaisessa lehtitalossa, jossa vastaa Satakunnan tutkitusti luetuimmasta printtilehdestä Satakunnan Viikosta sekä Satakunnan Yrittäjä-lehdestä ja verkkosivusto sv24.fi:stä. Hän aloitti hiltaintain myös matkailualan opinnot. Cercle français de Pori ry:n puheenjohtajana hän toimii nyt toista kauttaan.

Mistä kimmoke ranskan kieleen?

”Ihastuin ranskan kieleen jo lukiossa, jossa luin sitä kolmen vuoden ajan. Opettajamme oli innostava ja kieli tuntui heti omalta. Aloitin sitten käsityönopettajan opinnot Helsingissä ja tutustuin opiskelija-asuntolan pihataloissa suomalais-ranskalaiseen pariskuntaan. Ystävyys toi mukanaan lisää tietoa Ranskasta, sen kielestä ja kulttuurista, mikä vain kasvatti kiinnostusta. Olemme edelleen ystäviä”

Sanna Jääskeläinen. Kuva Pauliina Vilpakka.

Kuinka tulit hakeutuneeksi Porin cerclen toimintaan?

”Muutin Poriin vuonna 1999 ja kuulin, että kaupungissa toimii vireä Ranskahdistys. Menin mukaan ja pian minut valittiin sihteeriksi. Yhdistyksen kautta sain uutta tietoa, uusia ystäviä ja kontakteja Ranskaan. Muun muassa Porin ystävyyskaupungissa Mâconissa olen vierailut useita kertoja. Muutenkin Ranska on ollut ykköinen matkailukohteena jo pitkään.”

Millainen on yhdistyksenne?

”Cercle français de Pori ry:llä on yli 70-vuotinen historia. Kiinnostus ranskalaiseen kulttuuriin on ollut kaupungissa vahvaa. Olemme tällä hetkellä Suomen suurin Cercle ja on ollut tosi mukavaa huomata, että yhdistystoiminta voi tänä päivänä edelleen kiinnostaa ihmisiä. Jäsenmäärämme on tällä hetkellä hieman yli 150 ja uusia jäseniäkin on tullut. Hallitus on aktiivinen ja on mukava toimia yhdistyksessä, jossa tehdään vapaaehtoistöitä hyvässä ilmapiirissä.

Koronan aiheuttaman tauon jälkeen olemme saaneet rattaat hyvin pyörimään. Olemme järjestäneet taas viihdeellistä ohjelmaa, kuten konsertteja, juhlia, elokuvailtoja, petankkia, viinimaistajaisia ja kulttuurivierailuja, mutta myös asiapitoisempaa ohjelmaa, esimerkiksi muutaman Soirée francophone -illan, joissa käsiteltiin Ranskan vaikutusta muihin maihin. Tämän kevään suosituin tapahtumamme oli Helena Petäistön luentotilaisuus, joka oli avoin myös muille kuin jäsenille. Petäistön innostava luento veti pääkirjaston täyteen kuulijoita. Syksylle meillä on suunnitteilla muun muassa tutustuminen Porin yliopistokeskukseen ja siellä parhaillaan vierailevaan ranskalaiseen professoriin sekä tutustumisretki Raumalla toimivaan ranskalaiseen kouluun.”

Miten näet ranskan kielen aseman nyt ja tulevaisuudessa Suomessa?

”Ranskan kielen opiskelijoiden määrän lasku kouluissa huolestuttaa myös Porissa. Arvelen, että yhdistyksemme voi vaikuttaa nuoriin esimerkiksi järjestämällä toimintaa, josta vanhemmat ja isovanhemmat puhuvat innostuneesti kotona. Mielellämme menemme mukaan myös erilaisiin Porissa järjestettäviin kansainvälisiin tapahtumiin, joissa voimme taivoittaa nuoria ja kertoa, miten kivaa oikeasti on, kun tutustuu toiseen maahan, sen ihmisiin ja kulttuuriin maan kielen kautta, eikä google-kääntäjä kourassa.”

Jemina Korkatti, Helsingin yliopiston ainejärjestö Bouffe ry

Jemina Korkatti opiskelee kolmatta vuotta pääaineenaan ranskan kieltä ja sivuaineinaan viestintää sekä yhteiskunnallista muutosta. Korkatti on aivan pian valmistumassa humanististen tieteiden kandidaatiksi. Hän suunnittelee jatkavansa maisteriohjelmaan.

Opiskelujensa ohessa Korkatti työskentelee myymäläpäällikkönä kenkäkaupassa, jossa hän toimii pienen tiimin esihenkilönä. Työnkuvaan kuuluu viestintää ja markkinointia ja jonkin verran ranskan kieltäkin, sillä yksi kaupan kenkämerkeistä tulee Ranskasta.

Mistä sait kimmokkeen lähteä lukemaan ranskaa?

”Ranskaan ensimmäinen kimmoke tuli yläkoulusta, Pirkkalan yläasteelta, jossa yhtenä valinnaisainevaihtoehtona oli ranska ja aloin opiskella kieltä. Jatkoin kielen opiskelua lukiossa ja lukion jälkeen välivuosina tein kaksi kielikurssia, yhden kuukauden mittaisen Nizzassa

Ranskassa ja toisen, kolmen kuukauden kurssin Montrealissa Kanadassa. Kanadassa erityisesti oli mielenkiintoista tutustua oikeastaan täysin uuteen ranskan kieleen ja aloin kiinnostua kielestä vielä enemmän kuin aiemmin ja pohtia sen opiskelua yliopistossa. Keväällä 2020 päätin hakea kielten kandiohjelmaan ja pääsin aloittamaan opinnot saman vuoden syyskuussa.”

Kerro työskentelystäsi Bouffe ry:ssä

”Omassa jäsenyhdistyksessäni, eli Helsingin yliopiston ainejärjestö Bouffe ry:ssä toimin työelämä- ja SRYL -vastaavana. SRYL-vastaavana pyrin auttamaan yhteydenpidossa opiskelijoiden ja SRYL:n välillä ja edesauttaa yhteistyötä järjestöjen välillä. Työelämävastaavana pyrin tiedottamaan opiskelijoille esimerkiksi harjoittelupaikoista ja työelämävalmennuksista sekä järjestämään tilaisuuksia, joissa opiskelijat pääsevät tutustumaan mahdollisiin uravaihtoehtoihin ja verkostoitumaan tulevien työnantajien kanssa. Omien vastualueideni lisäksi autan parhaani mukaan esimer-

kiksi tapahtumien järjestämisessä, sillä olemme aika pieni ja tiivis järjestö.”

Millaista ohjelmaa Bouffe ry tarjoaa?

”Bouffessa olemme edelleen elvyttämässä yhteisöllisyyttä ja osallistumisen kulttuuria, jotka pääsivät koronan aikana opiskelijoiden keskuudessa valitettavasti hieman katoamaan. Olemme järjestäneet matalan kynnyksen tapahtumia, kuten illanviettoja tai ranskan-kielisiä leffailtoja kaikkien opiskelijoiden kesken, jotta opiskelijat pääsisivät tutustumaan toisiinsa. Olemme huomanneet, että tapahtumat keräävät koko ajan enemmän ja enemmän osallistujia ja monet tuntuvat nauttivan siitä, että pääsevät viettämään aikaa samanhenkisten ihmisten kanssa. Nyt toiminta on jäämässä enemmän tai vähemmän tauolle kesän ajaksi, mutta syksyllä valmistaudumme toivottamaan taas uudet opiskelijat tervetulleiksi mukaan toimintaamme.”

Osaisitko määritellä miten Ranska ja ranskalaiset nähdään opiskelijoiden näkövinkkelistä?

”Yksi asia, mikä usein keskusteluissa nousee esille, on juuri tuo ranskan vahva asema EU:ssa. Itse maa nähdään aika suurena vaikuttajana Euroopassa, niin politiikan kuin kulttuurinkin osalta. Todella moni opiskelija on myös hyvin kiinnostunut muista ranskankielisistä maista ja esimerkiksi vaihtoja tehdään paljon muihinkin ranskankielisiin maihin. Mielestäni ranskan kieli kiinnostaa nuoria sen vahvan aseman takia, erityisesti Euroopan unionissa. Monet ovat valinneet sen opiskelukieleksi, sillä uskovat siitä olevan apua työmarkkinoilla Euroopassa. Lisäksi monet ihailevat maan rikasta ja vanhaa kulttuuria.”

Jemina Korkatti

Mitä aiot valmistumisesi jälkeen ja millä alalla tahtoisit työskennellä?

"Valmistumiseni jälkeen haluaisin työskennellä joko viestintään tai kansainvälisiin suhteisiin liittyvissä tehtävissä tai

mahdollisesti nämä kaksi yhdistävässä tehtävissä. Tarkoitukseni olisi ensi vuonna siirtyä vanhasta työstäni kenkäkaupassa pois ja hakea maisterintutkintoa varten harjoittelupaikkoja tällaisia tehtäviä tarjoavista organisaatioista."

MATKASTIPENDIT JAETTIIN RANSKAN SUURLÄHETYSTÖSSÄ

SRYL:n matkastipendit jaettiin toukokuun lopulla perinteiseen tapaan Ranskan suurlähetystössä.

MATKASTIPENDIT

Stipenditoimikunnan puheenjohtaja Jaana Sormunen sekä jäsenet Inka Witick ja Therese Almén luovuttivat SRYL:n matka-apurahat suurlähettiläs Agnès Cukiermanin emännöimässä tilaisuudessa 23. toukokuuta. Liittoa paikalla edusti pääsihteeri Tellervo Perälä-Brunnsberg.

Nuorin stipendinsaaaja tänä vuonna oli muutama päivä tilaisuuden jälkeen 12-vuotta täyttänyt Aino Kallio Helsingin eurooppalaisesta koulusta.

Aino Kallio sai stipendin osallistuakseen UCPA:n liikuntaleirille "Multi Sports" Saint-Germain-en-Layessa heinäkuussa.

Lotta (Rina) Hakonen Jämsän lukiosta lähtee neljän viikon ja Tapiolan lukiota käyvä Olivia Kailanko kahden viikon kielikurssille Nizzaan.

Stipenditoimikunta Jaana Sormunen, Inka Witick ja Therese Almén.

Kullekin hakijalle 350 € matkakuluihin

Lotta Hakonen, 17 v., Jämsä (Jämsän lukio): 4 vkon intensiivikielikurssille Nizzaan 26.6.- 21.7.2023

Aura Hurme, 14 v., Seinäjoki (Tallinnan Eurooppa-koulu): 3 vkon kielikurssille Cap d'Ail'hin 16.7.-5.8.2003

Olivia Kailanko, 18 v., Kauniainen (Tapiolan lukio): 2 vkon kielikurssille Nizzaan 2.- 15.7.2023

Aino Kallio, 12 v., Helsinki (Helsingin eurooppalainen koulu): UCPA:n liikunta- ja luontoleirille "Sensations nature" Saint-Germain-en-Layessa 16.-22.7.2023

Sofie Peltola, 17 v., Helsinki (Kulosaaren yhteiskoulun lukio): 2 vkon kielikurssille Nizzaan 12.-23.6.2023

KOULULAISRYHMÄT

Jakobstads gymnasium (Pietarsaari): ranskan kielen ja kuvataiteen opiskelijoiden (15) ystävyyskouluvierailu Chaumontiin ja tutustuminen Pariisiin 28.4 - 5.5.2023. **1200 €**

Martinlaakson lukio (Vantaa): ranskan opiskelijoiden (22) ystävyyskouluvierailu Les Sables d'Olonneen ja tutustuminen Pariisiin 2.-11.5.2023. **1500 €**

Tampereen yhteiskoulun lukio: A-ranskan 2. vuoden 3 oppilasta tutustumaan Université Paul Valéryyn sekä ranskalaiseen kulttuuriin Montpellier'ssä 3.-7.5.2023. **450 €**

Suonenjoen yhtenäiskoulu: valinnaisen ranskan 9. luokan oppilaiden (6) leirikoulumatka Pariisiin 18.-22.5.2023. **600 €**

Martinlaakson lukion ranskanopettaja Anne-Mari Anttila ja oppilaat Julia Korja ja Emilia Rytönen.

Susanna Luoto

Kuvat: Susanna Luoto ja Tellervo Perälä-Brunnsberg.

CLUB DES AMIS JATKAA VASTEDES HELSINGIN LISÄKSI MYÖS JÄSENYHDISTYKSISSÄ

Club des amis, aiemmin Club Lyon, on yksi SRYL:n vanhimmista traditioista. Klubi-illoista on muodostunut lähinnä pääkaupunkiseudulla asuvien Ranskan ystäville kuukausittainen tapaaminen ja nyt laajennamme sitä myös maakuntiin jäsenyhdistysten vetovastuulle.

Club des amis- tilaisuuksia on pidetty nyt kolmatta vuotta Helsingin Töölössä, Oopperataloa vastapäätä sijaitsevassa ravintola Careliassa, jonka kabinetteihin olemme kokoontuneet kerran kuukaudessa, tavallisesti tiistai-iltais. Esitelmä, kestoltaan noin tunnin mittainen on aloitettu kello 18 ja sitä on seurannut päivällinen, jonka menusta kukin on valinnut ateriansa etukäteen, jotta suuremmankin joukon ruoat saavat pöytään joutuisasti heti illan esitelmöijän päätettyä puheensa. Tilaisuus päättyy viimeistään kello 21. Nämä siis käytännönvinkeistä klubi-iltaa suunnitteleville jäsenyhdistyksille.

Ohjelmaa suunnitellessa huomiota kannattaa kiinnittää paitsi itse aiheeseen myös esitelmöijän tunnettuuteen. Jälkimmäinen tuottaa suurella todennäköisyydellä muhkeamman yleisön. Ravintolassa tulisi olla myös suuri näyttö, jos (tavallisesti kun) esitelmöijä haluaa kuvittaa aihettaan kuvin tai video-näyttein.

Klubi-iltojen vaikutus ei pääty itse iltaan. Club des amis -vakiokävijät, tietävät mistä puhun. He kun tulevat ikään kuin muodostaneekseen tilaisuuksien oheen aivan oman Club des amis'in, ystävienkerhon.

Kevään 2023 klubi-illat

Hyvinkäällä eläkepäiviään viettävä ranskalainen Michel Bedu on monelle tuttu Zoomin kautta pitämistään syvää luotaavista ja erinomaisesti kuvitetuista luennoistaan (Lido, Moulin Rouge, Edmond Rostand ja Cyrano de Bergerac). Alkuvuodesta hän esitelmöi - luonnollisesti ranskaksi -myyttisestä Edith Piafista ja oli jälleen paneutunut aiheeseensa huolellisesti. Moni myytti menikin nurin tämän kiinnostahden elämäntarinassa.

Michel Bedu.

Esitelmän ensimmäinen osa "Edith, la femme" nähtiin tammikuussa Careliassa ja uusintana toukokuussa verkkoesitelmänä. Toinen osa "Piaf, l'artiste" järjestettiin ainoastaan verkkoesitelmänä niin ikään toukokuussa.

Helmikuussa klubivieraaksi saapui kirjailija Sirpa Kähkönen, joka tunnetaan paremmin kotimaan historiallisiin ja yhteiskunnallisiin aiheisiin keskittyvänä kirjoittajana, mutta joka sattuu olemaan myös armoitettu frankofiili.

Sirpa Kähkönen.

Rakkaus Ranskaan juontaa juurensa jo kirjailijan nuoruusvuosilta. Esitelmässään Kähkönen luki muun muassa otteita matkoiltaan Ranskassa päiväkirjastaan.

Lotta Toivanen.

Maaliskuun vieraaksemme tuli palkittu suomentaja Lotta Toivanen, jonka käännöstyön jälki on monelle tuttu muun muassa Annie Ernaux'n romaaneista. Pääsimme myös tutustumaan kääntäjän työhön Toivasen metodilla.

FT Ari Sihvola toi puolestaan klubi-iltaan tuulahduksen filosofian kentältä. Sihvolan vanha tohtorin väitöskirja Rousseaua oli taannoin käännetty ranskaksi ja ajatus tästä heikosti Suomessa tunnetusta filosofista ja hänen elämästään innoitti Sihvolaa työstämään esitelmän aiheesta meille. Lopputuloksena erinomaisten keskustelevalta iltalta, niin itse aiheesta kuin sen innoittamista monisyisistä ajatusten juoksuista.

Ari Sihvola

Kevätkauden päättäjäisiksi FT Kristina Ranki, monille tuttu kirjoittaja, yliopistoinen ja Mannerheim museon entinen

Kristina Ranki.

johtaja saapui luennoimaan meille kaikille varsin tutusta aiheesta: suomalaisen Ranska-käsityksistä. Puhetta seurasi tour de table: kukin kertoi omista Ranska-innostuksen lähteistään. Näin tuli myös tehtyä lähempää tuttavuutta klubilaisten kesken vai kuuluisiko oikea termi "osallistettua" illan osanottajiakin.

Club des amis jatkaa syksyllä näillä näkymin joka toinen kuukausi Helsingissä, joka toinen puolestaan taas jäsenyhdistyksissä eri puolilla Suomea.

Susanna Luoto

kuvat: Susanna Luoto

EDELFELT ATENEUMISSA

Ateneumissa avautui toukokuun alussa hartaasti odotettu näyttely. Monet saivat siitä jo esimakua vuosi sitten Pariisin Petit Palais'ssa katselmuksessa, jonka lisäksi ei jäänyt ranskalaisilta huomaamatta "Lumières de Finlande". Pariisiin lisäksi näyttely on ollut esillä myös Göteborgin taidemuseossa.

Petit Palais'n noin sadan teoksen näyttely jatkoi pohjoismaisten taiteilijoiden tuotannon esittelyä Pariisissa. Aiempina vuosina esiteltynä ruotsalaisten Carl Larssonin ja Anders Zornin sekä Tanskan maalaustaiteen kultakauden 1801-1864 mestareiden jälkeen oli aika tuoda näyttely suomalaismestari, jonka ura kaiken

lisäksi keskittyi niin merkittävästi Ranskaan.

Helsingissä näkökulma toinen ja siinä korostuu Edelfeltin kansainvälisyys, joka todellakin oli omaa luokkaansa. Monia kieliä taitava Albert Edelfelt (1854-1905) matkusteli paljon Euroopassa ja Pohjoismaissa. Ateneumin näyttelyyn kuuluukin tärkeänä osana kuvauksia näiltä matkoilta Italiasta, Espanjasta ja tietysti Ranskasta. Mukana museon kolmanteen kerrokseen levittyvässä laajassa katselmuksessa on mukana myös muutokuvia ja luonnollisesti Edelfeltin rakastetuimpia teoksia *Leikkivistä pojista rannalla Pariisin Luxembourgin puistossa* -maalaukseen.

Albert Edelfelt *Pariisin Luxembourgin puistossa*

Jos ranskalaiset näyttelyvieraat hämmästelivät Edelfeltin taitoa kuvata pohjoista valoa, saamme me puolestamme ihmetellä maanmiehemme sosiaalisia kykyjä Edelfelt kun tuntui verkostoituvan niin laajalti paitsi taiteilijoihin myös taide- ja kulttuurivaikuttajiin. Tosin Pariisi, jossa taiteilija asui suuren osan elämästään, lienee vaikuttanut maailmanmieheksi hioutumisessa.

Göteborgiin ja Pariisiin suuntautuneiden vientinäyttelyiden ansiosta Edelfeltistä on tehty jälleen lisätutkimusta jo olemassa olevan runsaan aineiston lisäksi. Taiteilijan elämästä avautuu jälleen uusia näkökulmia. Ulkomaille kannattaa lähteä aina.

Näyttelyn kuraattorit ovat Ateneumin amanuenssit Anne-Maria Pennonen ja Hanne Selkokari.

Näyttely jatkuu 17.9. saakka

Susanna Luoto

MARIE DE FRANCEN LAI- RUNOT FRESNE JA BISCAVRET

Marie, ensimmäinen tuntemamme ranskaa käyttänyt naiskirjailija, eli 1100-luvulla, kirjoitti tuon vuosisadan toisella puoliskolla ja asui hyvin todennäköisesti Englannissa. Siellähän ranska oli ollut hallitsijan ja yläluokan kielenä Vilhelm Valloittajan ajoilta lähtien, siis Marien aikaan jo sata vuotta.

Kerroin Marie de Francesta jo Fransu:ssa (2/22) ja niin jätän runoilijan esitelyn tässä kohdassa aivan lyhyeksi.

Marien runojen ensimmäinen aikalaissarvostelija, Denis Piramus-nimellä tunnettu benediktiiniläismunkki, kertoo että « kreivit, paronit ja ritarit » pitivät kovasti Dame Marien lai-runoista ja halusivat kuunnella niitä, ja että niistä oli aina iloa yläluokan naisille, koska niiden tapahtumat vastasivat heidän toiveitaan.

Näin sanoessaan Denis oli todennäköisesti oikeassa. Marien lai-runojen käsikirjoituksista päätellen hänen ranskalaista tekstiään kopioitiin ja luettiin vielä 1300-luvulla. Toisaalta niitä käännettiin varhain, muinaisskandinaaviksiin (Strengleikar)¹ kai jo Norjan kuningas Hákon Hákonarsonin (1217-1263) aikana.

Denis huomauttaa kuitenkin, että Marien lai-runot eivät ole ollenkaan totta. Marie taas väittää esipuheessaan, että

¹ Tämä runokokoelman skandinaavinen nimi puoltaa sitä käsitystä, että lai-runot on alkuaan esitetty musiikin säestyksellä. – Marien saama Dame-titteli osoittaa, että hän ei ollut kansannainen, vaan kuului aatelistoon, korkeaan porvaristoon tai että hänellä oli johtava asema jossakin luostarissa.

hänen runonsa ovat kelttiläisistä, bretagnelaisista, runoista riimiin muokatuja ja että nämä bretagnelaiset runot oli alun perin tehty, jotta tapahtuneet seikkailut eivät unohtuisi. Ehkä Marie todellakin koetti esittää kuulemaansa kelttiläistä² perimätietoa ja taruaineistoa ranskankielisinä runoina. Mutta sekin on mahdollista, että Marie liioittelee lai-runojensa kelttiläistä alkuperää, kelttiläisyys kun oli kovasti muodissa Henrik II:n aikana.

Marien runojen kelttiläisyys saattaa vaihdella. **Katsotaan kahta esimerkkiä.**

FRESNE (SAARNITYTTÖ)

Fresne-runossa en näe mitään muuta kiistattomasti kelttiläistä kuin paikan nimen Dol (nykyään Dol-de Bretagne).

² Edellisessä Fransu:ssa julkaistussa Laüstic –runon nimi toistelee satakielen Bretagnen kelttiläistä *eostik*-nimeä, johon jo kuitenkin on liimautunut ranskalainen artikkeli / (/ + *aüstic*). Marie näyttää luulevan, että tuo alku-/ kuuluu kelttiläiseen sanaan ja lisää ranskalaisessa tekstissään sanaan vielä yhden *le*-artikkelin: esim. *le laüstic li trametraï* 'lähetän hänelle satakielen' (144). Tässä kohdassa Marien lähde oli tuskin kelttiläinen.

Runon taustalla on ristiretkien ajan yhteiskunta sellaisena kuin Marien ensimmäinen Englannin-ranskalainen yleisö sen tuns ja anglonormanniset lait sitä kuvaavat. Esittelin vertikaaleista vasallisuhteista koostuvaa yhteiskuntarakennetta Fran-Su 2/22:ssa ja kerroin jo sen vaatimista ankarista säätyläisviolitoistakin: Fresnessä ne näkyvät. Fresne viittaa myös siihen, että sosiaalinhoito oli kirkon vastuulla, samoin kuin usein nuorison kasvatusta.

Fresnessään Marie tuomitsee taikauskon, esittelee keskiaikaisen ihanne naisen ja kertoo viehättävän tarinan säätyrajoista piittaamattoman, mutta rehellisen rakkauden voitosta.

Nyt kerron saarnitytön lain
Niin kuin sen kuulin, tarkalleen.

Kaksi oli naapurina,
4. kaksi hyvää ritaria
ja ystäviä vanhastaan,
poikia saman kotimaan.
On heillä tilat rikkahat
8. ja naimisissa molemmat.
Toisen vaimo ootti lasta,
synnytti, ja – siinä vasta
yllätys! – hän sai kaksoset
12. pikkuiset poikalapsot.
Onnessaan mies ystävälle
sanan laittaa, kertoo tälle:
«Terve tääll'on perheelisä,
16. olen kahden pojan isä!
Tulethan toisen kummiksi
ja poika sais' sun nimesi!»
Lähetti saapui naapuriin,
20. kun atriolla istuttiin.
Ystävä tiedost' iloiten
miehelle antoi hevosen.³
Miestänsä vaimo katseli

³ Juomarahojen sijasta lähetit, kyytimiehet ja muut tilapäiset avustajat saatettiin palkita *in natura*. Hevonen on aika kallis lahja tähän tarkoitukseen ja osoittaa miehen vilpitöntä iloa ystävän onnesta.

24. ja pöydän yli hymähti.
Hän, ylpeä ja katkera,
ei suonut tuota onnea,
vaan päättään hiukan nyökyttäin
28. hän sanoi väen kuullen näin:
« Uutinen kyllä kerrassaan
mua kummaksuttaa. Onpa vaan
sekin jo aika outoa,
32. kun miehelleni kertoa
halusi tuosta häpeästä!
Kaksi lasta! Kyllä tästä
pilkkaa saavat molemmat. On
36. tää sattumaksi mahdoton.
Ei kukaan kahta lasta saa
yhdellä kertaa. Naurattaa
tuo juttu! Kaikki tietää sen,
40. elämää nähnyt jokainen,
että, jos haluat kaksoset,
niin kaksi miestä tarvitset. »
Mies tiukan katseen vaimoon luo:
44. « Jättäkää heti puheet nuo!
Ei ole syytä tahrata
naapurirouvan mainetta. »
Tapaushan sitten puhuttaa;
48. ei siltä puutu kuulijaa.
Ja näin ei mennyt aikaakaan
kun tiedetään se kautta maan,
inhotaan aiheen antajaa
52. ja rouvaa paha odottaa.
Häntä vihaa kaikki naiset,
Rikkaat, köyhät, kaikenlaiset.

Lähetti kertoi herralleen
56. tapauksen aivan tarkalleen.
Ritari oli allapäin
ja ymmällään – miks kävi näin?
Ei enää pidä vaimostaan
60. ja kuriin joutuu kauheaan
naisparka, aivan viaton;
miehensä epäilemä on.

Ei sitten mennyt vuottakaan,
64. se ilkeä kun vuorostaan
odotti lasta. Kostopa
on kohtalolla tuntuva!
Hän synnytti ja pienoiset
68. hän saikin tyttökaksoset!
Suruissaan on ja kauhuissaan –
Voi, miten katuu sanojaan!

« Mä onneton, voi mitä nyt?
72. Maineeni on menettänyt...
Minua kyllä ilkutaan!
En miestäni saa uskomaan
koskaan, en hänen perhettään,
76. en ketään! Mua syytetään,
ja itselleni tuomion
jo annoin. Minä onneton
kaksosten äidit tuomitsin:
80. nyt joukkoon kuulun itsekin!
Sanoinhan, että kaksi lasta
saattaa saada sitten vasta,
kun kahden miehen kanssa on
84. ollut, siis ollut uskonon.
Nyt tässä on kaksi tyttöä
ja suuri siitä häpeä...
Toiseen minä heitin pilkan
88. Miten käy nyt oman nilkan?
Jos olet saanut kunniaa,
Niin kateuskin jo puhuttaa...
Miten nyt vältän kohtalon?
92. Laps' toinen tapettava on.
Sovittaa koetan Luojalle;
en kansan eessä häpeile!
Auttajavaimot rauhoittaa
96. rouvaa: ei leikilläkään saa
puhua lapsen murhasta!
He aikoo niitä suojella.

Talossa jalosukuinen
100. on kasvattina neitonen,
linnanrouvan lemmikki,
josta hän piti kovasti.
Hän kuuli rouvan itkun nyt
104. eikä hän kauan empinyt,
vaan astuu sisään rouvan luo
ja hyvän lohduksen tuo.
« Tuo suru ei nyt kannata,
108. ei se tuo teille apua!
Antakaa toinen tyttönen
minulle. Teiltä kätken sen.
Ette te koe häpeää
112. ettekä lasta enää nää.
Sen pienen kannan luostariin.
Turvallisesti vien, ja niin
sen löytää hyvä ihminen
116. ja hoivaansa hän ottaa sen. »
Ja rouva tarkkaan kuunteli
ja huojentui. Hän lupasi

neidolle suuren palkinnon:
120. tärkeä tehtävänsä on.
Hienonhienoon aivinaan
pikkuvauva kiedotaan.
Kangas tuossa harvinainen
124. (Itämailta tuliainen
mieheltä vaimolleen), nyt se
peitoksi tuli vauvalle.
Pitsillä sitten ranteeseen
128. kiinnittää rouva lapselleen
arvokkaan kivisormuksen.
Se oli tehty taitaen:
puhdasta kultaa, loistava
132. ja säihkyvä. Ken tahansa
löytääkin lapsen, ymmärtää
parempaa väkeä on tää.⁴
Neitonen käärön kantaakseen
136. otti ja lähti matkalleen
heti kun alkoi hämärtää.
Kaupunki pian taakse jää.
Leveä sitten löytyy tie.
140. Se suureen metsään hänet vie;
ja tätä tietä seuraten
hän kulki lasta kantaen
poikkeamatta milloinkaan.
144. Mutt' oikealta kuultuaan
ääniä, koirain haukuntaa,
hän suuren kylän aavistaa.
Äänen mukaan edeten
148. hän asutuksen näkee sen
vauraan. Ja siinä kohosi
kaunis ja rikas luostari.
Se oli koti nunnien;
152. siinä' abbedissaa totellen
he eli. Tyttö näkee jo
talojen piirteet. Tuokio
vain: tornit, muurin, tapulin
156. erotti. Ripein askelin

⁴ Marie kuvaa sormuksen vielä
yksityiskohtaisemmin; hänen
kertomuksensa tyhmästä,
omanarvontuntoisesta ja pelokkaasta
naisesta, joka haluaa jättää lapsensa
edustavasti heitteille, on sekä naurettava
että karmea. – Ranskalainen teksti sanoo
muuten, että mies oli tuonut kankaan
Konstantinopolista. Miehen pitkä poissaolo
olisi ollut omiaan tukemaan kaikenlaista
juorua naisen uskottomuudesta.

kiirehti näin pääportille.

Ei sitä kauan katsele.

Käsistään lapsen jättäen

160. polvistui: « Isä taivainen,

tää pieni lapsi suojele,

Sun nimessäsi varjele! »

Taakseen hän sitten vilkaisee

164. ja suuren saarnin havaitsee,

puun paksun, nelihaaraisen.

Se laajalle luo katvehen

Ja siksi istutettukin.

168. Lapsen vielä sylihin

hän ottaa. Vie sen saarnin luo;

ja siihen oksanhankaan tuo

pienoinen käärö lasketaan.

172. Neitonen pyytää uudestaan

Jumalalta siunausta...

ja jättää sen. Yö viel' on musta

ja paluumatka valoton.

176. Rouva kuuli: työ tehty on.

Luostarin portinvartija

Ain' avas portin aamulla,

niin että kansa tulla voi,

180. kun aamumessuun kellot soi.

Sytytti lyhdyt luostarin,

avasi portin tänäänkin,

ja näki ihmeellisen kankaan

184. heitettyä oksanhankaan.

Liekö tuo varkaan tavaraa?

Se pitää heti tarkastaa.

Paikalle tiensi, kädellään

188. hän koski kääröön... lämpimään!

Lapsi! Se eli, Jumalan

kiitos! Kiireesti turvahan

sisälle löytölapsen tuo.

192. Hän vei sen tyttärensä luo

joll'oli vastasyntynyt

oma lapsi. (Menettänyt

miehensä: siks' olikin

196. palannut kotiin takaisin.)

« Huomenta! Herää! Lämmitä

tupa ja vettä! Kylvetä

tää pieni löytölapsen

200. ja ruoki! Se on nälkäinen.

Löysin sen tuosta saarnista!

Voisitko sitä hoivata? »

Ja tulen sytytettyään

204. nainen otti lämpimään

saarnilapsen, kylvetti sen,

imetti sitten hellien.

Näin näki hienon sormuksen

208. ranteessa pikkulapsosen.

Isä ja tytär katsovat

peittoakin ja uskovat,

rikkaasta että talost' on

212. tää pieni vieras koditon.

Seuraavan päivän aamuna,

kun abbedissa kirkosta

palas', mies häntä vastahan

216. meni ja kertoi asian.

Nähdä halus' abbedissa

lapsen niissä vaattehissa,

joissa se puusta löydettiin.

220. Mies haki lapsen luostariin.

Tarkasteltiin kauan lasta

heitteilläkin varakasta,

kunnes sanoi abbedissa:

224. « Kasvatan tuon luostarissa.

Olen se täti, sanotaan.

Ja muusta sitten vaietaan. »

Mies vaitiololupauksen

228. antoi ja sitten lapsosen

'täti' tuli sen kummiksi

ja nimen Fresne⁵ valitsi

tytön löytöpaikan mukaan,

232. vaikk'ei siitä puhuttukaan.

Piilossa, luona nunnien

kasvoi siis Fresne-tyttönen.

Kun tullaan nuoruusvuosiin,

236. kaunistaa luonto rumankin,

vaan kaunein neito Bretagnen

on Fresne. Myöskin suloisin

ja puheessansa taitavin,

240. rehdein ja suorakatseisin.

Hänestä piti jokainen,

ihailun kohde kaikkien.

Nyt Dolin linnan haltija,

244. ritari vailla moitetta –

⁵ Ranskalaisessa tekstissä *le Fresne* 'saarni'.

hän oli nimeltään Gurun⁶ –
 Fresnestä kuulla saanut on.
 Mies kun mieltyi kuulemaansa,
 248. turnajaisist’ linnahansa
 hän ratsastikin kotiinpäin
 poiketen luostariin. Ja näin
 tuli Fresnestäkin juttu.
 252. « Liekö abbedissan tuttu? »
 ‘Täti’ esitteli Fresnen.
 Mies ei ollut nähnyt ennen
 viehättävämpää, kauniimpaa
 256. neitosta, eikä viisaampaa;
 hän tahtoi Fresnen omakseen.
 Se johti pulmaan melkoiseen.
 Hän jos likaa luostarissa
 260. kävisi, niin abbedissa
 ei sallis hänen Fresneä
 kai nähdä enää ikinä.
 Ratkaisu : hän rikastuttaa
 264. luostaria. Se hältä saa
 maata, ja vastalahjana
 hän luostariss’ voi vieraila.
 Hän oli antelias. Niin
 268. sai hyvät suhteet luostariin.
 Näin tehdessään hän kuitenkin
 ei aatellut vai autuuttaan.
 Luostariss’ usein vieraili
 272. ja Fresnen kanssa puheli.
 Pyynnöllään, lupauksillansa
 hän Fresneltä sai toivomansa.
 Kun sitten suhde varmaa on,
 276. taas puheltuaan tuokion
 hän sanoo: « Teitä rakastan.
 Kotiini Teidät haluan.
 Jos täällä meidät huomataan
 280. niin tätinne on pahoillaan.
 Ja jos oottaisitte lasta,
 hän ei lakkais’ suremasta.
 Tehkää siis niinkuin ehdotan;
 284. lähtekää kanssain matkahan!
 Mä olen teille turvana,
 rahallain saatte apua. »
 Fresnehän miestä rakasti;
 288. siis teki, niin kuin ehdotti.

6 Jätän nimen anglonormannisen
 kirjoituksen, missä *Gurun* eikä *-on*. Tuolla
 kirjoituksella tavoiteltaneen sanan lopun
 nasaalista ääntämistä. – Dol on Bretagnessa,
 lähellä Normandian rajaa.

Yhdessä vaeltavat he
 Gurunin kotilinnalle.
 Fresne kirjokankahansa
 292. sormuksenkin mukansa
 vie. Ne abbedissa hälle,
 luostarista lähtevälle,
 toi matkaan, vihdoinkin kertoen
 296. mitenkä vieras lapsonen
 oli pantu saarnin hankaan
 yöllä, alle kirjokankaan,
 ja vain tuo sormus ranteessaan
 300. pois lähetetty maailmaan.
 Hän rupes’ sille tädiksi,
 ja omanaan sen kasvatti.
 Ja Fresne tarkkaan kuunteli.
 304. Aarteensa sitten lukitsi
 lippaaseen, jota mukanaan
 kuljetti aina matkallaan.
 Neitosen saanut ritari
 308. syvästi häntä rakasti.
 Linnan väki, palvelijat,
 kaikki häntä ihailivat.
 Hän kaikkien saa suosion.
 312. Niin hyvä, jalo Fresne on.

Kesti onnenpäivät nämä
 Kunnes Dolin läänittämä
 vasallijoukko kapinoi.⁷
 316. Tämähän jatkoa ei voi!
 Menisi herra naimisiin
 aatelisnaisen kanssa. Niin,
 ja tämän lähettäisi pois.
 320. Ja sitten perillinen ois’
 jatkamassa suvun työtä.

⁷ Vasallit eivät ilmeisestikään olleet
 tavanneet Fresneä. Heillä oli omat tilansa,
 Dolin suuresta läänistä lohkaistut, ja
 heitä sitoi Guruniin vasallivala. Heidän
 piti erikoisesti olla Gurunin käytettävissä,
 milloin Gurunin herra (ehkä joku
 kruununvasalli, ehkä kuningas itse) käski
 tämän osallistua johonkin sotaretkeen.
 Tällöin Gurunin piti voida luottaa siihen,
 että kaikki hänen vasallinsa omine
 joukkoineen tulivat mukaan. Vasallien
 edun mukaista taas oli, että Gurunin poika,
 aviolapsi, tulisi linnanherrana jatkamaan
 vasallisuhdetta isänsä jälkeen, jolloin
 näiden vasallien elämä jatkuisi entisellään.

Paha, jos tän naisen myötä
 avioliitto jätetään:
 324. ei saada perillistäkään!
 Eivät he häntä herrana
 pitäisi. Häntä totella
 ei haluta, jollei hän nyt
 328. tee mit' on joukko pyytänyt.
 « Toiveenne voinhan toteuttaa,
 te mulle vaimo noutakaa! »
 « Herra, meidän naapurilla,
 332. arvoisellas ritarilla,
 on yksi tyttö, perijä.
 Aluettanne lisätä
 voisi. Ja Codre⁸ nimi on.
 336. Myös ulkonäkö moitteeton.
 Siis saarnityttö jättäkää
 Ja pähkinöitä etsikää!
 Hyödytön on saarni tässä,
 340. Hyöty ilo pähkinässä!
 Me hänet teille kosimme;
 Jos Luoja suo, myös naitamme. »
 Avioliittoon suostuttiin
 344. molemmin puolin.⁹ Harmi, niin
 että kävi! Ne neitokset
 toistensa oli kaksoiset.
 Vasallithan ei menneestä
 348. voineet tietää. Ja Fresneltä
 suunnitelma salattiin.
 Gurun vain meni naimisiin.
 Uutinen tuo ei Fresnelle
 352. surua nosta kasvoille.
 Miehelle apua hän antaa,
 väestäkin huolta kantaa.
 Vaan kaikki linnan ritarit,
 356. ja knaapit, nuoret apurit,
 jokainen oli alla päin.
 Viedäänkö heiltä Fresne näin?

Hääpäivä sitten sarastaa
 360. Sukua linnan matkustaa.
 Sinne vie arkkipiispan tie
 (kirkolla Dolin maita lie?).
Morsiussaatto lähestyy

⁸ Etunimenä Codre 'pähkinäpensas' on aivan poikkeuksellinen, samoin kuin Fresne 'saarni'.

⁹ Marien kuvaus tästä täysin tunteettomasta suhtautumisesta avioliittoon pelkkänä säädyn edellyttämänä velvollisuutena lienee joskus vastannut totuutta.

364. ja äiti pelkää. Tässä syy:
 Hän tietää, että vävyllä
 on pitkään ollut ystävä,
 joka vois Codren asemaa
 368. vaimona ehkä vaikeuttaa.
 Tuo nainen pitää hoitaa pois!
 Eiköhän vävy naittaa vois'
 häntä jollekulle siellä?
 372. Näin ei nainen oisi tiellä.

Paljon riemua on näissä
 loistavissa linnanhäissä.
 Fresne on sisätiloissa;
 376. ja miltä näissä iloissa
 hänestä tuntuu, ilmeellään
 ei kyllä kerro kellekään.
 Hymyillen rouvaa tervehti
 380. ja taitavasti palveli.
 Sen huomanneitten mielestä
 tämä on silkkää ihmettä.
 Fresneä rouva katseli
 384. jo oikeastaan hellästi.
 Tuumi, että jos hän Fresnen
 tuntenut ois hiukan ennen,
 niin Codrensa ei tuhota
 388. ois' suonut tämän onnea.

Häävuoide iltaan valmistuu
 morsiamelle. Kumartuu
 sitä Fresne sijaamaan
 392. jo matkaviitta mukanaan.¹⁰
 Ja palvelijat huoneeseen
 pyytäin hän heille tarkalleen
 näyttää, miten linnanherran
 396. vuode tehdään, hän kun kerran
 ties' sen hyvin. – Lopuksi
 toi palvelijat peitoksi
 kankahan nukkavieruisen,
 400. vaan Fresne ehti nähdä sen
 ja tuli oikein pahoilleen:
 vain kauneinta hän rakkaalleen
 ois' suonut! Niin hän lippaastaan

¹⁰ Fresne on lähdössä. Gurunin mentyä naimisiin hänen suhteensa Fresneen olisi tullut aviorikokseksi. Tätä ei luostarikasvatuksen saanut Fresne voinut sallia. – Näyttää siltä, että Gurun ei ollenkaan aavistanut, että hän menettäisi Fresnen: vasallien järjestämä avioliittohan oli vain pelkkä velvollisuus.

404. käy kirjokankaan hakemaan.
Ystävää kunnioittaen
hän teki näin: näkishän sen
arkkipiispa¹¹ saapuessaan,
408. miehen liiton siunatessaan.
Kun huone sitten tyhjeni
Codrensa rouva talutti
sinne, pyysi riisuuntumaan,
412. vuoteeseensa valmistumaan.
Kirjokangas siinä päällä!
Tuttu malli... Miten täällä
se on? Hän antoi lapselleen
416. sen, salatulle tytölleen...
Muistaen koko tapauksen
hän kutsui sydän vavisten
palvelijoita huoneeseen:
420. « Tuo kirjokangas vuoteeseen,
mistä se tuli? » – « Peitto? Sen
neitimme tietää parhaiten.
Verkaamme ei hyväksynyt
424. ja haki tämän. Kaipaa nyt
se hänen on. » Ja palaamaan
lähtevää naista huudetaan.
Viitansa soljet aukaisi
428. Fresne ja rouvaa kuunteli.
« Haluaisin tietää totuuden.
Tuon kirjokankaan, mistä sen
saatte? Sen kuka teille toi? »
432. Tässä ei Fresne aprikoi.
« Abbedissa, siis tätini,
hän, joka minut kasvatti,
antoi sen mulle sanoen:
436. lapsena olin saanut sen
niiltä, jotka mun kantoivat
sinne hoitoon. He antoivat
myös sormuksen. Ja tätini
440. säilyttää käski aarteeni. » –
« Näyttäsittekö sormuksen? » –
« Mielelläni. Vain hetkinen. »
Fresne sormusta noutamaan
444. meni ja sitten aarrettaan
näyttää. Rouva sen tunnistaa,
¹¹ Fresne on oppinut kunnioittamaan
korkeita kirkonmiehiä ja sosiaalinen arvostus
on hänestäkin tärkeää. – Virallinen avioliitto
on solmittu aikaisemmin. Sitä ennen suvut
olivat voineet sopia myötäjaisista ym., usein
kirkon edessä. Hääpari siunattiin sitten
myöhemmin illalla vuoteessaan.

kangasta ei voi unohtaa...
Enää hän ei voi epäillä.
448. Fresne on hänen tyttärensä!
Ja kovaan ääneen ilmoitti
« Fresne, sä olet lapseni!»
liikuttuu, lattialle näin
452. pyörtyy, kaatuu taaksepäin.
Ja tajuihinsa tultuaan
miehensä pyytää noutamaan.
Säikähtyneenä rientäen
456. mies saapuu. Yli kynnyksen
kun tulee, vaimo lankeaa
polvillensa ja sopertaa:
« Oi anteeksi! » Miks' hädissään
460. on vaimo? Mies on ymmällään.
« Mitä nyt, hyvä ystävä?
Ei mikään meidän välejä
nyt pilaa. Anteeks' saatte te.
464. Mikä nyt tuli mieleenne? » –
« En ilman anteeks'antoa
ois' uskaltanut kertoa:
Naapurina panettelin,
468. ilkeesti, sanoin typerin –
muistatte? – kaksoispojista.
Tein itselleni ansan ma.
Kun sitten lasta odotin,
472. niin kaksoiset sain minäkin.
Salasin toisen. Luostariin
se tyttövauva jätettiin.
Meidän kirjokankaan ja sen
476. kosijanlahja-sormuksen,
teiltä saadun, annoin mukaan.
Ne löysin nyt. Ei uskois' kukaan!
Sormuksen, kankaan, tyttären
480. te näätte, turhaan salailen.
Tää neiti meidän lapsi on,
Tää viisas, kaunis, viaton.
Hän ritaria rakastaa,
484. jonka nyt sisarensa saa. »
Mies sanoi: « Ilosanoma!
Paremmin ei vois' sattu!
On tyttäreemme löytynyt
488. ja suuren ilon saimme! Nyt
ei tehdä uutta virhettä!
Fresne, sua haluan syleillä! »
Siis Fresnen synty selviää;
492. se häntä kovin miellyttää.
Isä ryhtyi toimeen heti.
Vävyn, piispan sinne veti

naisten luo, ja sattuneen
496. herroille kertoi tarkalleen.
Ritari tämän kuullessaan
pakahtuu aivan riemustaan.
Ja arkkipiispa aattelee
500. ettei hän tänään mitään tee.
Huomenna naineet eron saa¹²
(ei ketään, joka vastustaa);
näin ero heille annettiin.
504. Ritari uusiin naimisiin
meni rakkaan Fresnen kanssa,
jonka isä onnessansa
antoi puolet maistaan hänle
508. uuteen säätyyn lähtevälle.
Olivat hässä vanhemmat
ja sisko. Kotiin palaavat.
Codrekin tuli mukana.
512. Ja sitten pian kotona
saa Codre uuden sulhasen
ja häät. Ja hän on iloinen.

Tapahtuneesta kautta maan
516. kerrotaan, siitä runoillaan.
Näin syntyi Saarnitytön *lai*
Kuin muistolahja Fresnelle.

Fresne-tarinan puitteina on yhteiskunta, missä ihmisen toimintamahdollisuudet määräytyivät hänen sukupuolensa ja syntymäsäätynsä mukaan. Naiset eivät tulleet koskaan täysikäisiksi; lapsen isän sääty määräsi lapsen säädyn. Maanomistus ei edellyttänyt että henkilön elinkeinona oli maanviljely; useimmiten se oli osoitus henkilön sotilasurasta. Ansioituneet päälliköt läänitettiin (heistä tuli vasalleja); he saivat maa-alueita, joiden tuotto takasi heidän toimeentulonsa. Näistä maa-alueista he saattoivat sitten lohkaista 'toimeentuloalueita' alapäälliköilleen (näistä tuli alavasalleja). Sotajoukkojen valmius taattiin eriarvoisten päälliköiden välisillä uskollisuusvaloilla. Tämän rakenteen luotettavuus ja jatkuvuus varmistettiin avioliitoilla: puoliset järjestettiin samasta säädystä. Fresnen *laista* näkyy,

¹² Aviopariahan ei ole edes siunattu ja liitto oli helposti mitätöitävissä.

että yhteiskunnan jäykkyys vahingoitti miehiäkin. Gurun, rikas nuori aatelinen haluaa ja saa omakseen rakastamansa naisen, mutta hänen vasallinsa onnistuvat pilaamaan sen onnen vasallivalaan vedoten. Fresnen ja Codren isä hyväksyy Gurunin Codrensa sulhaseksi, koska tämä järjestetty avioliitto näytti puhemiehien (Gurunin vasallien) esityksen perusteella parhaalta mahdolliselta. Muuten hän kai olisi ratsastanut tapaamaan Gurunia ja niin tutustunut Fresneenkin, ja kaksos-tyttöjen tarina olisi voinut jatkua toisin.

Naiset eivät olleet sotilaita, he olivat vastuussa muusta. Tätä vaikeasti määriteltävää tehtävää kuvatessaan Marie luo henkilöahmoja, joista koostuu keskiajan ihannainen. Kun kertomuksen tyhmä, ylpeä ja onneton kaksossynnyttäjä huomaa jääneensä kiinni omista sanoistaan ja tuskissaan uhkaa surmata toisen lapsistaan, pienokaiset saavat ensimmäiset puolustajat kättilönaisista. Sitten huoneeseen astuu nopeaälyinen ja rohkea aatelistyttö, talon kasvatti, joka oli valmis uhmaamaan yötä ja vaaroja rauhoittaakseen emäntäänsä ja pelastaakseen yhden vastasyntyneen. Tämän imettäjäksi tulee nuori leski, jolla on omakin lapsi hoidettavanaan. Sitten pieni tulokas otetaan luostariin kasvatettavaksi. Kaunis, viisas, taitava, hyvin kasvatettu ja surunsa hymyyn kätkevä Fresne on kunniaksi kaikille auttajilleen.

Yhteistä näille naisille oli nimittäin, että ne osasivat vaieta. Synnytyksen yksityiskohdista ei levitetty tietoa; eikä nuoren tyttösen aivan sopimattomasta ja kylmä pelottavastakin öisestä jalkarekkestä metsän läpi; eikä rikkaasta pikkuvauvasta, joka oli viluinen ja likainen ja nälkäinen; eikä siitä, että kunnianarvoisa abbedissa, joka oli «jättänyt maailman», sai vain oman kekseliäisyytensä ansiosta olla pienen 'sukulaisen' luotettuna ja rakastettuna tätinä.

Minä näen Fresnessä yhteiskuntakri-
tiikkiä. Marie tuomitsee kaksossynny-
tykseen liittyvän vanhan taikauskon
helposti; tuskin siihen kukaan hänen
yleisöstäänkään uskoi enää. Aivan toista
on järjestettyjen avioliittojen tuomitse-
minen. Yleisö saa verrata nuoren Fres-
nen rehellistä, onnellista rakkautta va-
sallien kasarmivitseihin pähkinäpuusta
ja saarnista, ja tarkastella ensin Gurunin
ja Fresnen isän apaattista suhtautumista
avioliittoon ja sitten samojen miesten
reaktioita, kun tilanne selviää. Kuulles-
saan että Codre sai uuden sulhasen ja
häät ja on iloinen, yleisö ehkä toivoi, että
Codren kävi yhtä hyvin kuin Fresnen.

Tämä seuraava runo on varmemmin
kelttiläinen.

Bisclavret (Ihmissusi)

Bisclavret-sana näyttää palautuvan Bre-
tagnen kelttiin (*bleiz lavaret* 'puhuva
susi'). Itse ihmissusi-uskomus on hyvin
vanha ja laajalle levinnyt. Siihen vedo-
taan vieläkin esimerkiksi Frankenstein-
elokuviissa.

Sen joka *laiita* runoilee
on muistettava Bisclavret.
Nimi on kieltä kelttien
4. ja normanniksi kääntäen
*Garwaf*¹³. Kas vanha kansahan
Sen usein kuuli ulvovan,
Tuon sudeks' tulleen ihmisen
8. ja metsään jääneen, lisäten
« niin saattaa käydä ». Kauhea
on *garwalf*-susi petona.

¹³ Marien ympäristön anglonormanninen
kieli palautuu Normandiassa käytettyyn
ranskan murteeseen. Siinä oli
skandinaavisia lainasanoja. Tämä *garwa(l)f*
vastaa ruotsin *varulv*-sanaa (engl. *werewolf*).
Nykyranskassa sanotaan *loup-garou*, missä
garou palautuu tähän skandinaaviseen
sanaan. – Jatkossa Marie rupeaa
käsittelemään Bisclavreta erisnimenä.

Se ihmisiä raatelee,
12. syökin ja sitten pakenee. –
Nyt jätän tämän asian
Ja Bisclavret'sta kirjoitan.

Bretagness' oli ritari
16. ja häntä kaikki ihaili.
Hyvä mies, hieno, komea
ja luotettava kaikessa.
Kuninkaan lähiystävä
20. ja naapureitten pitämä.
Hyvä on hänen vaimonsa
ja molemmilla rakkautta
toisilleen, vaan puolittiehen
24. onni jäi, ja synyn miehen
poissaolo viikottainen.
Kolme päivää, laski nainen.
Eikä ketään mene mukaan.
28. syytäkään ei tiedä kukaan.
Iloinen on paluuhetki,
takana kun miehen retki.
Ootettuaan siihen asti
32. vaimo kerran taitavasti
sanoo: « Luvan jos mä saisin
kysäistä, niin uskaltais...
Ettet, rakas, minuun suutu
36. eikä rakkautemme muutu. »
Suukko vaimon rauhoittaa.
« Te luulette, ett' ette saa
kysyä, jos teill' on pulmaa?
40. Se, jos jokin, oisi julmaa,
ett'en vastais', jos vain vois. » –
« Oi! Nythän asiat on toisin!
Minua vain niin pelottaa,
44. milloin en teitä nähdä saa.
Mä ahdistun ja epäilen:
Noinko mä teistä erkanen?
Jos varmuutta ei tulekaan,
48. vie suru minut kuolemaan.
Sanokaa, minne menette
ja mitä, ketä etsitte!
On teillä nainen toinenkin:
52. petätte mua, luulisin... » –
« Ei tätä! Jos mä sanon sen,
menehdyn! » ja mies jatkoi: « En
teitä mä voisi rakastaa,
56. jos kerron. Se mut tuhoaa! »
Tietysti tätä vaimokaan
ei voinut pitää pilkkanaan.

Hän toistamiseen kyseli,
60. ja imarrellen uteli.
Näin pääsi voittoon aikeessaan,
tarinan kuuli kokonaan.
« Minusta tulee *bisclavret*.
64. pakenen kauas vuorille
ja synkän metsän pimentoon
ja raateleva peto oon. »
Rouva kaiken kuuli nyt.
68. utelu vain ei päättynyt.
Vaatteista, mitä päällään on,
kysyi... oliko alaston?
« Alaston olen tietenkän. » –
72. « Mist' saatte puvun takaisin? » –
« Jos se ois' toisten tiedossa,
niin pukuni vois' kadota.
Eloni jatkuis' petona,
76. vaatteitta en sais' apua.
Siksipä siitä vaikenen
Minne mä kätken käärön sen. »
Vaan vaimo sanoo heti näin:
80. « Mun ootte paras ystäväin.
Miks' en sais tietää kaikkea?
Se salaisuus on tallessa!
Luottamus kuuluu rakkauteen.
84. Mitä tein väärin, murheeseen
ett' tähän joudun? Kertokaa!
On aika pulmat unohtaa! »
Ei päässyt kiusanhengestään
88. mies kertomatta kätköään.
« Tuo kiertää metsänreunaa tie...
Käyn sitä usein. Sehän vie
kappelin raunioille, ja
92. se paikka onkin turvaisea.
Hiidenkirnukivi suuri
siin' on pensaan alla, juuri
vaatteilleni sopivasti
96. kätkö paluumatkaan asti. »
Ja vaimo tunnustuksen sen
kuunteli kasvot hehkuen.
Tuo kaikki häntä hirtittää;
100. hän tuumii, miten selviää
ja pääsee eroon miehestään
ja vierestänsä lähtemään.
Lähellä toinen ritari
104. jo kauan naista rakasti
ja kosiskeli, palveli
ja tavoitella yritti –
aivan turhaan toistaiseksi.

108. Mutta nytpä nainen keksi
hänelle sanan toimittaa
ja suunnitelman paljastaa.
« Ystävä, ilosanoma!
112. Mä pyyntöönne voin suostua!
Tilanne äsken toivoton
selvisi: este poissa on!
Oon teidän, teitä odotan
116. ja lähellenne haluan! »
No, ritari on onnessaan
ja liitto heti vannotaan.
Näin rouva pääsee pulmastaan,
120. siis miehestänsä, kertomaan:
Pako ja muutos, metsäin,
tuo, mikä raunioille vie,
ja siellä, alla pensaikon,
124. hänellä vaatekätkö on...
Bisclavret tässä petettiin,
kun luotti omaan kumppaniin.
Olihan hällä tapana
128. lähteä usein hovista.
Nyt hänen sitten uskotaan
kokonaan menneen menojaan.
Joukolla häntä etsitään,
132. vaan eipä löydy tietenkään.
Vaimo tän toisen ritarin
otti, niinkuin mies toivoikin.

Näin kului koko vuosi se.
136. Kuningas lähti metsälle,
suorinta tietä kiirehtäin
Bisclavret'n lymyapaikkaa päin.
Hetki, kun koirat vapauttaa,
140. ne suden jäljet vainuaa;
ja apua ei sille näy,
kun koirat, miehet päälle käy.
Jos Bisclavret nyt saartoon jää,
144. sen joku niistä keihästää...
Ja niinpä luokse kuninkaan
Se juoksee viime voimillaan,
jalustimeen tarttuu... jalkaa
148. hyväillä ja nuolla alkaa.
Kuningas kutsuu hädissään
paikalle heti miehiään:
« Katsokaa suden käytöstä!
152. Näittekö ennen tämmöistä?
Pedon noin nöyrän, lempeän,
Armoa luulis' pyytävän...
Pitäkää koirat loitolla!

156. Tähän ei enää kosketa!
Ihmisen mieli tällä on.
Lähdetään! Olkoon peloton:
rauhan sen kanssa tänään teen!
160. Palatkoon sekin majalleen! »
Kuningas kääntää hevosen:
Kas, eläin kulkee seuraten
ja aivan ratsun kannoilla.
164. Ei halunnutkaan erota.
Kuningas vie sen linnaansa
iloiten tästä saaliista.
Outo kesy susi tää
168. ei muuta voi kuin ihmettää.
Se kuninkaan on lemmikki.
Hän toisiakin kehoitti
sitä hyvin kohtelemaan,
172. syöttämään ja hoitelemaan.
Kukaan ei sitä lyödä saa
tai loukata, ja mieluisaa
sen seura onkin ritareille:
176. ystävä on susi heille
ja toveri, vaan nukkumaan
se menee luokse kuninkaan.
Muu väki sitä sillittää.
180. Ei koskaan pure peto tää.
Kuninkaan kanssa parittain
se kulkee. Ihan minne vain
kuningas menee, rinnallaan
184. tuo tuttu susi huomataan.

Vaan miten kävi, kuunnelkaa!
Kuningas hovin kokoaa:
Ken hältä läänityksen sai,
188. saa kutsun nyt¹⁴, ja totta kai
saapuu hovijuhlaan tähän
herraansa tervehtimähän.
Niin lähtee sekin ritari,
192. joka ne vaatteet varasti
ja Bisclavret'ltä vaimon vei.
Komea, hieno, mutta ei

¹⁴ Kuninkaan itsensä läänittämät miehet olivat kruununvasalleja. Paitsi sotajoukon johtajina nämä korkeat aateliset toimivat myös kuninkaan neuvonantajina, ja milloin kuninkaan ratkaistavaksi tuli joku oikeusjuttu, hänen jyrynsa jäsenenä. Keskiäika ei tuntenut hallitusvallan kolmejakoa. – Työn ohella hovipäivillä juhliittiin.

aavistakaan, mikä tässä
196. vaara on lähestymässä.
Susi huomaa hänet, laukkaa
päin ja hyppää kimppuun, haukkaa
jalkaan kiinni, vetää miestä...
200. raadellut ois', mutta piestä
kuningas kun uhkaa sutta,
hurja ote heltyy. Mutta
murisee se jonkin verran,
204. hampaat näyttää vielä kerran.
Ja kansa, vaikka tyrmistyy,
ajattelee, ett' joku syy
on varmaan tähän käytökseen.
208. Ei susi koskaan tämmöiseen
rupea muuten. Kosta
se tahtoo, ehkei aiheetta.
Tähän se tällä kertaa jää.
212. Kun juhla loppuu, häviää
vierasjoukko paluumatkaan,
mistä he nyt saapuivatkaan.
Ensimmäisnä ratsun selkään
216. nousi, niin mä pahoin pelkään,
se jota puri Bisclavret
syystäkin, viha kaivelee.

Eikä mennyt kauankaan,
220. kun taas on mieli kuninkaan
metsälle. Ja sen alueen,
mist' ensin löysi Bisclavret'n,
valitsi tällä kertaa, ja
224. susi tuli toverina.

Ol' metsäretki ohitse
ja yöksi jäätiin seudulle.
Bisclavret'n vaimo kuuli sen.
228. Huolella kaunistautuen
hän lähti varhain kuninkaan
luo tuoden lahjaa mukanaan.
Kun nainen tuli lähelle,
232. ei sutta mikään pitele.
Raivona ryntää saaliiseen...
Mitäpä teki kostokseen?
Vei nenän naisen kasvoista!
236. Ken kuvittelis tuommoista?
Kaikki väki yhteen saa
Ja Bisclavreta ahdistaa...
Kuninkaalle sanoo silloin

240. muuan viisas¹⁵: « Malta!¹⁶ Milloin ennen näimme suden hyvän pedon lailla käyttäytyvän? Pitkään on ollut kanssamme 244. ja kaikki me sen tunnemme. Se ei pure ihmistä, vaan kaikkien on ystävä, paitsi rouvan tämän juuri 248. ja ritarin. Kai joku suuri vääryys tämän aikaansa. Pitää myös mieleen palauttaa vanha muisto itsepäinen: 252. rouvan miehist' ensimmäinen oudosti hävis'... Ystäväne! Mutt'ei linnaan eikä tänne Jättänyt mitään sanomaa. 256. Pitäisi rouvaa kuulustaa. Näin luulen että selviytyy, mikä on suden vihan syy. Tässä maassa aiemmin 260. ihmeit' on ollut montakin! » Kuningas kuuli neuvoo, erotti miehen naisesta ja ahtahalle kummankin 264. hän pani sanoin ankarin. Ei nainen kestä kauankaan, kun on jo valmis kertomaan kadonneesta miehestään: 268. «... lähtö... kätkö vaatteiden... » tään ties', ja muodonmuutoksen, josta mies puhui: varkauden jälkeen katosi mieskin pois. 272. Tää mieskö sudeks' tullut ois'? Kuningas vaatteet Bisclavret'n vaatii ja saa ne itselleen. Hän antaa sudelle ne nyt. 276. Oisiko pulma selvinnyt? Käärö on suden edessä, vaan ei se siitä välitä. Tarvitaan neuvonantajaa. 280. Hän saapuu taas ja toteaa: « Kuningas, ei edessänne tämä susiystävänne

15 Marie sanoo *un sages hom* 'eräs viisas mies' (239). Tämä henkilö ei näytä olleen kuninkaan vasalli.

16 Tämä henkilö sekoittaa sinuttelun ja teitittelyn ranskalaisessakin tekstissä.

mieheksi muutu milloinkaan, 284. vaan pysyy eläinhahmossaan. Te ette varmaan ymmärrä: tämä on sille häpeä. Ei, huoneeseen susi tää 288. ja vaatteet myöskin jättäkää! Katsojitta olkoon siellä! Mieheks' ehkä muuttuu vielä! » Kuningas uskoi ohjaukseen, 292. telkesi suden huoneeseen. Myöhemmin palas', seurassaan kaks' miestä, meni katsomaan ja näki siinä vuoteellaan 296. ritarin vielä unissaan, sen kadonneen. Hän iloitsi ja ystävänsä tervehti ja syleili. Siis elossa! 300. Siinä hän oli! Lopulta kuningas todeks' käsitti onnensa ja tuo ritari sai maansa, sen kuin ennenkin 304. ja enemmänkin, takaisin. Maanpakoon vaimo uskoton ajettiin. Saman tuomion se mies sai, joka lemmellään 308. houkutti häntä pettämään. He suuren lapsijoukon saa. Sen suvun kyllä tunnistaa. Niin ovat samannäköiset! 312. Ja huomaa naiset, tyttöset: on nenätönnä syntynyt monikin heistä vielä nyt!

On kuulemanne tarina 316. totta, sen voitte uskoa. Näin Bisclavret'sta tehty *lai* jää tuleville polville.

Bisclavret -tarinassa ei ole paljon yhtymäkohtia Marien omaan aikaan ja omaan anglonormanniseen ympäristöön. Huomaamme siinä kuitenkin läänityslaitoksen ja kruununvasallien koontumisen hovipäiville. Kirkkoa edustaa yksi kappeli ja sekin vain raunioina.

Keskiajan valtakeskukset, maallinen ja hengellinen, eivät todellakaan toimi niin

kuin oli tavallista Marien ympäristössä. Ensimmäisen miehensä katoamisen (ei kuoleman) jälkeen petollinen vaimo menee välittömästi uuteen liittoon ilman mitään säädyllystä leskiaikaa, eikä kirkko sano mitään. Lisäksi hänen toinen miehensä oli kruununvasalli ja kuninkaan olisi pitänyt olla kiinnostunut tällaisen henkilön aviopuolison sukutaustasta.

Hyvin villi tämä yhteiskunta ainakin oli, mutta oliko se kelttiläinen? Se hahmo, jota Bisclavret'ssa pidän varmimmin kelttiläisenä, on tuo « muuan viisas » joka liikkuu kuninkaan ympärillä olematta vasalli, joka tarkkailee tapahtuvaa ja toimii neuvonantajana. Hänellä näyttää olevan kokemusta muodonmuutoksistakin. Olisikohan tämä ilmeisen kunnioitettu tietäjähahmo satuun alun perin kuuluva druidi¹⁷ ja siis osoitus tarinan aidosti kelttiläisestä alkuperästä?

Mitenkähän Marien oma yleisö reagoi tämän *lai*-runon esitykseen?

Kuvittelisin että miehet pitivät petollisen vaimon rangaistusta oikeana, samoin useimmat naiset (nostaen päänsä pystyyn korostaakseen oman profiilinsa virheettömyyttä), parin, kolmen naisen supattaessa, että olisi varmaan kovaa olla ihmissuden kanssa naimisissa. Joku aivan nuori klerkki pohtisi ääneen, oliko Bisclavret'ssa riivaaja.

¹⁷ Druidit olivat mahtavia kelttiläisiä uskonnollisia johtajia. Heistä on kirjoittanut Caesar teoksessaan Gallian sodasta.

Lähdetään salista, avataan ovi pimeään iltaan ja kylmä tuuli puhaltaa yleisöä kohti – joku kysyy « Parantuiko Bisclavret? vai muuttuuko hän uudelleen suudeksi? ». Tuuli puhaltaa ja ulvoo... Tuuliko vain ulvoo, vai... Se nainen menetti nenänsä petoksen takia, ja se rangaistus kertautui kolmannessa ja neljännessä polvessa ... Miksi hänen miehensä oli kolme päivää viikossa ihmissusi? Tuuliko vain ulvoo, vai...? Enemmän lyhtyjä – täällä on niin pimeää...

Ja entä mitä Denis Pirus olisi sanonut?

Leena Löfstedt

Helsingissä syntynyt professori Leena Löfstedt on ranskan, erityisesti keskiajan kielen ja kirjallisuuden tutkija. Hänen laajaan tuotantoonsa kuuluu useita kymmeniä artikkeleita nimenomaan tästä aihepiiristä, mutta hän hallitsee myös latinan ja muita romaanisia kieliä. Hän väitteli v. 1966 ja on toiminut Helsingin yliopiston apulaisprofessorina ja Jyväskylän yliopiston professorina. Los Angeles on ollut monen vuosikymmenen ajan hänen kotikaupunkinsa, mutta hän on säilyttänyt tiiviit suhteet Suomeen.